

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Rudolf Šmíd

Možnosti pomoci dítěti jako oběti domácího násilí

Olomouc 2012

vedoucí práce: PaedDr. Jiří Hejda

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 12. března 2012

.....

Bc. Rudolf Šmíd

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Rudolf Šmíd
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PaedDr. Jiří Hejda
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Možnosti pomoci dítěti jako oběti domácího násilí
Název v angličtině:	Possibilities how to help a child as a victim of domestic violence
Anotace práce:	<p>Cílem diplomové práce je zmapovat (rozlišit a pojmenovat) jednotlivé možnosti pomoci dětem, které vyrůstají v rodinách, kde dochází k domácímu násilí. V teoretické části diplomové práce jsou nejdříve objasněny pojmy, dále jsou zde pojmenovány a rozlišeny jednotlivé možnosti pomoci dítěti, které je ohroženo domácím násilím a současně jsou naznačeny cesty k preventivnímu předcházení domácímu násilí. Na činnosti nejznámějších a pro pomoc dítěte nejvýznamnějších organizací je pak také nastíněno, jakou formou pomáhají dětem zvládnout jejich těžkou situaci. V praktické části diplomové práce je dotazníkovým výzkumem zjišťováno, zda děti dokážou rozpoznat své ohrožení v rodině a zda ví, kde a jak hledat pomoc s následným vyhodnocením tohoto výzkumu a stanovených hypotéz.</p>
Klíčová slova:	Dítě, domácí násilí, oběť, pachatel, agresor, agrese,

	agresivní chování, pomoc, viktimizace, vykázaní, latentní, týrání.
Anotace v angličtině:	The aim of the thesis is to map (to distinguish and identify) the individual options how to help children who grow up in families where there is domestic violence. In the theoretical part of the thesis there are first clarified the terms, further there are named and distinguished the different options how to help a child who is in danger of domestic violence and simultaneously there are outlined the ways how to prevent domestic violence. Activities of the most famous and for the help to children the most important organizations outline in what form they help children to cope with their difficult situation. In the practical part of the thesis there is examined by a questionnaire research whether children can recognize their endangering in the family and whether they know where and how to seek help with subsequent evaluation of this research and specified hypotheses.
Klíčová slova v angličtině:	Child, domestic violence, victim, offender, aggressor, aggression, aggressive behavior, help, victimization, banish, latent, cruelty.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: vyplněný dotazník
Rozsah práce:	93 stran
Jazyk práce:	Český

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PaedDr. Jiřímu Hejdovi, za odborné vedení mé diplomové práce, za jeho podněty a rady, které mi jako vedoucí mé diplomové práce poskytoval při jejím zpracování. Děkuji ředitelům a učitelům základních škol, u nichž jsem prováděl výzkum. Děkuji rovněž své rodině za morální podporu a pomoc projevovanou po dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DEFINICE POJMU DÍTĚ	13
1.1 DÍTĚ JAKO LIDSKÝ JEDINEC	13
1.2 VÝVOJOVÉ POTŘEBY DÍTĚTE A DOMÁCÍ NÁSILÍ	14
1.2.1 Kojenecké období (0-1 rok)	14
1.2.2 Batolecí období (1-3 rok)	14
1.2.3 Předškolní věk (3-5 let)	14
1.2.4 Mladší školní věk (6-10 let)	15
1.2.5 Starší školní věk (10-15 let)	15
1.2.6 Období adolescence (15-18 let)	16
1.2.7 Potenciální rizika vzniku psychosociálních poruch a onemocnění dětí z rodin ohrožených domácím násilím	16
1.3 VÝVOJ DÍTĚTE	18
1.3.1 Nápodoba neboli imitace	18
1.3.2 Ztotožnění	18
1.3.3 Sugescie	18
1.3.4 Sociální činnost	18
1.4 VÝVOJ POSTAVENÍ DÍTĚTE VE SPOLEČNOSTI	19
1.5 RODINA	20
1.5.1 Funkce rodiny	21
1.5.2 Typy rodin	21
1.5.3 Problémy současné rodiny	22
1.5.4 Výchovná funkce rodiny	22
1.6 RODINA A JEJÍ VLIV NA VÝCHOVU DÍTĚTE	22
1.7 ŠKOLA A JEJÍ VLIV NA VÝVOJ DÍTĚTE	23
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ	26
2.1 POJEM „DOMÁCÍ NÁSILÍ“	26
2.2 TYPICKÉ ZNAKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	27
2.3 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	27
2.4 CYKLUS DOMÁCÍHO NÁSILÍ	28
2.5 PARTNERSKÉ NÁSILÍ	29
2.6 NÁSILÍ NA ŽENÁCH	29
2.7 POTENCIÁLNÍ OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ	30
3 PSYCHOLOGICKÉ DŮSLEDKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	31
3.1 SYNDROM TÝRANÉ ŽENY	31
3.2 RIZIKOVÉ FAKTORY VE VZTAHU K MÍŘE NEBEZPEČÍ OHROŽENÉ OSOBY	33
4 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE POSKYTOVÁNÍM POMOCI DĚTEM OHROŽENÝCH DOMÁCÍM NÁSILÍM	36

4.1	STÁTNÍ A POLOSTÁTNÍ INSTITUCE POMÁHAJÍCÍ DĚTEM OHROŽENÝM DOMÁCÍM NÁSILÍM	39
4.1.1	Školy a školská zařízení	39
4.1.2	Orgán sociálně-právní ochrany dětí	40
4.1.3	Policie České republiky a obecní policie (linka 158 a 156).....	41
4.1.4	Intervenční centrum	42
4.1.5	Manželské a rodinné poradny	42
4.1.6	Krizová centra	43
4.1.7	Krizová centra pro děti.....	43
4.1.8	Zdravotnická zařízení (linka 155).....	43
4.2	NEVLÁDNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE.....	43
4.2.1	Bílý kruh bezpečí, o.s. (dále jen BKB)	44
4.2.2	Linka Bezpečí dětí a mládeže	45
4.2.3	Občanské sdružení ROSA.....	46
4.2.4	Občanské sdružení ACORUS	46
4.2.5	KOORDONA.....	46
4.2.6	PERSEFONA o.s.	47
4.2.7	Fond ohrožených dětí, o.s. (dále jen FOD).....	47
4.2.8	Charita ČR - Služby sociální prevence	48
4.3	LINKY DŮVĚRY	49
4.3.1	Sdružení Linka bezpečí.....	49
4.3.2	Helpline RUŽOVÁ LINKA.....	50
5	PREVENCE KRIMINALITY	51
5.1	VYMEZENÍ POJMU PREVENCE KRIMINALITY	51
5.2	STRUKTURA PREVENCE KRIMINALITY	51
5.2.1	Sociální prevence	51
5.2.2	Situační prevence	52
5.2.3	Prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů.....	52
5.3	ÚROVEŇ PREVENTIVNÍCH AKTIVIT	53
5.3.1	Primární prevence kriminality	53
5.3.2	Sekundární prevence kriminality	53
5.3.3	Terciární prevence kriminality.....	54
5.4	MOŽNOSTI PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	54
5.4.1	Realizace preventivních opatření na místní úrovni.....	57
II	PRAKTICKÁ ČÁST	60
6	VYMEZENÍ PROBLEMATIKY PRAKTICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE	61
7	HYPOTÉZY K PROBLEMATICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	62
8	DOTAZNÍK K PROBLEMATICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	63

8.1	TEORIE DOTAZNÍKU	63
8.2	OBLAST ZKOUMÁNÍ A VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO VZORKU	64
8.3	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU K PROBLEMATICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	65
8.4	VYHODNOCENÍ STANOVENÝCH HYPOTÉZ	81
ZÁVĚR		83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		85
POUŽITÉ ZÁKONY		87
INTERNETOVÉ ZDROJE		88
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		90
SEZNAM GRAFŮ		91
PŘÍLOHY		92

ÚVOD

MOTTO

„Děti jsou jedním z nejdůležitějších a nejkrásnějších smyslů našeho života. Tvrdím, že jsou skutečnými V.I.P. Do dětí vkládáme své naděje, sny a neuskutečněné touhy. I nejchudší rodina má ve svých dětech nesmírné bohatství. Kdyby naše kampaň zabránila byť jedinému násilí vůči nevinnému dítěti, měla smysl.“

Michael Kocáb občanský aktivista.

Většina lidí je přesvědčena, že dětství by mělo být synonymem pro nejšťastnější období našeho života. Potkáváme však i řadu těch, kteří při vyslovení tohoto slova neprožívají příjemné pocity spojené se závanem nostalgie, protože neměli to štěstí poznat, co znamená klidný domov. Ani jaké to je vyrůstat v harmonickém prostředí, cítit náklonnost svých blízkých a bezpečí vlastní rodiny.

V jakékoliv životní etapě se můžeme setkat s psychicky velmi náročnými situacemi, které mohou zásadně narušovat přirozený vývoj nebo prožívání dané etapy života. Následky takového nepřirozeného zásahu jsou tím víc devastující, čím dříve nás podobné situace postihnou. Sílu jejich negativního dopadu ovlivňuje také to, jaké máme možnosti jim čelit. Výchovu dítěte můžeme přirovnat ke stavbě domu. Položíme-li dobrý základní kámen, je velká šance, že s výsledkem budeme spokojeni.

Děti vyrůstající v rodinách, kde dochází k domácímu násilí, jsou vážně ohroženy, a to nejen samotnou aktuální situací v rodině, ale i jejími škodlivými důsledky na jejich vývoj a budoucí život. Ačkoliv jsou nedílnou součástí rodiny a násilí mezi rodiči se jich velmi úzce dotýká, nemají příliš možností, kam se obrátit s žádostí o pomoc. V plné míře prožívají hrůzu násilí, které vidí, nebo slyší, a mnohdy musí samy čelit útokům násilného rodiče.

Pro lepší zvládnutí těchto obtížných životních situací se dětem nabízí pomoc celé řady tzv. linek důvěry a organizací orientujících se na pomoc ohroženým dětem. Je velice dobře, že tato pomoc existuje. Pro dítě je velice obtížným krokem obrátit se pro pomoc při řešení těžké životní situace, které musí čelit, k cizím osobám.

V těchto organizacích nabízí dětem útočiště, naslouchají jejich problémům a jsou ochotni s nimi o nich hovořit a v rámci možností jim vyhledat adekvátní pomoc. Pracovníci těchto organizací jsou si vědomi své obrovské odpovědnosti, zejména vzhledem k tomu, že většina dětí spoléhá v obtížných situacích ve svém životě na jednoho nebo oba své rodiče. V případech, kdy je dítě vystaveno násilí v rodině, je tato možnost omezena a dítě ztrácí potřebnou podporu a zázemí.

Pokud tyto děti nebudou mít možnost zpracovat si traumatické prožitky, jimž byly ve své rodině vystaveny, za využití specializované psychologické pomoci, ať už individuální, či skupinové, nemají mnoho šancí žít plnohodnotný, násilím nezatížený život. Zážitek domácího násilí se tak může stát problémem, který je bude provázet nejen jejich dětstvím, ale zákonitě se promítne i do jejich vztahů v dospělosti.

Děti, které zažily domácí násilí, se tak stávají sociální skupinou, které by v souvislosti s touto problematikou měla být věnována zvláštní pozornost tak, abychom mohli fenomén domácího násilí postihnout ve všech jeho aspektech.

Dítě, které se stalo svědkem násilí mezi rodiči, musíme považovat za oběť domácího násilí, protože „pouhá“ přítomnost u domácího násilí má silný negativní dopad na utváření osobnosti dítěte. Dítě, které je obětí násilí mezi rodiči, tedy lépe vystihuje pojmenování dané problematiky než dítě - svědek, protože v osobě zahrnuje devastující vliv tohoto jevu na jeho osobnost.

Hlavním cílem mé diplomové práce je zmapovat možnosti pomoci dětem, které vyrůstají v rodinách, kde dochází k domácímu násilí. V diplomové práci pojmenovávám a rozlišuji jednotlivé možnosti pomoci dítěti, které je ohroženo domácím násilím. Současně naznačuji cesty k preventivnímu předcházení domácímu násilí. Na činnosti nejnámějších a pro pomoc dítěti nejvýznamnějších organizací pak také ukázat, jakou formou pomáhají dětem zvládnout jejich těžkou situaci. V praktické části pak zjišťuji, zda děti dokážou rozpoznat své ohrožení v rodině a zda ví, kde a jak hledat pomoc. Domnívám se, že tento výzkum může být prospěšný pro organizace, které mají snahu dětem pomáhat, aby lépe poznaly, jak zlepšit jejich osvětovou činnost, aby je ohrožené děti dokázaly lépe kontaktovat. Diplomová práce se sestává ze dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části diplomové práce nejprve vysvětlím základní pojmy a klíčová slova, jako dítě, vývoj dítěte,

rodina, domácí násilí, znaky, formy a cyklus domácího násilí, popis možných psychologických důsledků domácího násilí. Dále ve své diplomové práci objasním problematiku prevence kriminality, její strukturu a úroveň preventivních aktivit v České republice.

Diplomová práce poskytne ucelený přehled institutů, ale i institucí, zabývajících se poskytováním pomoci obětem domácího násilí, včetně uceleného přehledu vlastní činnosti především nevládních neziskových organizací na tomto úseku.

V praktické části diplomové práce pak budou stanoveny hypotézy výzkumu, následovat bude vlastní výzkum, který provedu prostřednictvím dotazníkového šetření. Následně provedu analýzu výsledku dotazníkového šetření, která by měla potvrdit a nebo vyvrátit hypotézy stanovené v části sedm této diplomové práce. Vzhledem k oslovenému vzorku lidské populace by mělo dojít k rozkrytí a zevšeobecnění znalostí v této oblasti u cílové skupiny. V závěru diplomové práce pak provedu syntézu teoretické části, především popisu činnosti organizací pomáhajících zvládat dětem jejich situaci, s výsledkem dotazníkového výzkumu se stanovením závěru, jak by organizace mohly ještě zlepšit svoji pomoc ohroženým dětem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE POJMU DÍTĚ

Tato kapitola přiblíží význam slova dítě jak z pohledu dítěte jako lidského jedince, dále poukáže na vývojové potřeby dítěte a zároveň nastíní potenciální rizika vzniku psychosociálních poruch a onemocnění dětí z rodin ohrožených domácím násilím.

1.1 Dítě jako lidský jedinec

Dítě je člověk v prvním období svého života. Období dítěte není obecně ostře ohraničeno. V některých kontextech se za počátek dětství považuje narození dítěte, v jiných se za dítě považuje i plod, tedy ještě nenarozené dítě. Konec dětství je ztotožňován dosažením dospělosti, v jiných pojednáních se fáze dospívání nebo její část k dětství již nepočítá.

Dítě má již od narození potřebu být ochraňováno, chce být neustále v dosahu rodičů, a pokud je od nich oddělováno, často mu to působí traumata. Touží po stabilním a harmonickém rodinném prostředí a jakékoliv výkyvy od očekávaného normálu ho mohou psychicky velmi ovlivnit (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001, s. 35-36).

První chování i jednání dítěte je ovlivněno rodiči. Dítě napodobuje projevy rodičů, zcela logicky přebírá jejich hodnoty (v prvním období života tak činí naprosto nekriticky), normy, způsoby řešení konfliktů, atd. Nevhodné postoje a činy ze strany rodiče pak mohou dítě výrazně poškodit, protože hluboce deformují jeho poznání. Příklad rodičů je tím pádem nejlepším výchovným prostředkem, který může v každém směru ovlivnit výchovu a tím i formování názorů na život v rodině, v kolektivu a společnosti.

Další negativní vliv, kterým může rodič působit na své dítě, může spočívat ve vyhrocené lásce a ve snaze dítěti maximálně život usnadnit. Dítě je obkloповáno pohodlím a přebytkem, má vše, co si přeje, rodiče mu plní každé přání. To má za důsledek, že rodiče ze svého potomka vychovávají samolibého člověka, který postrádá pracovní návyky a často se snaží dosáhnout pohodlného života, ke kterému ho vychovali právě jeho rodiče jinou cestou, tedy i za cenu porušení zákona.

Velké části trestných činů se však dopouštějí mladiství, kteří pocházejí především z nefunkčních rodin, kdy tyto rodiny neplní své sociální funkce, nebo se dokonce rozpadly (Novotný, Zapletal a kol., 2004).

1.2 Vývojové potřeby dítěte a domácí násilí

Dětský vývoj prochází různými obdobími, v každém v nich je dítě citlivé na naplňování rozdílných potřeb a zdolává různé vývojové úkoly. Stejná událost tak může mít v rozdílných životních obdobích dítěte rozdílné dopady na jeho prožívání, chování i vývoj.

1.2.1 Kojenecké období (0-1 rok)

Kojenecké období je u dítěte obdobím plné závislosti na matce, důležitá je prvotní vazba k matce, přes níž si dítě vytváří základní vztah ke světu. Na násilí mezi rodiči může kojeneček reagovat zvýšenou plačtivostí, nervozitou, poruchami spánku a jídla, později se může chovat odtažitě a neadekvátně reagovat na podněty (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 38-39).

1.2.2 Batolecí období (1-3 rok)

V batolecím období vzrůstá důležitost dalších vztahových osob, především otce. Dítě získává jistotu z opakování situací, z pevně stanovených hranic, učí se chodit, rozvíjí se mluva, dochází k nácviku hygieny. V této fázi se dítě učí především nápodobou chování dospělých. Na situaci v rodině zasažené domácím násilím často reaguje opožděním vývoje řeči a dalších dovedností, ve hře může být odtažitě, je zde velké riziko rané deprivace (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 38-39).

1.2.3 Předškolní věk (3-5 let)

Předškolní věk je z hlediska rizik plynoucích z domácího násilí jedním z nejcitlivějších období ve vývoji dítěte. Dítě ještě neumí složitější věci a vztahy pojmenovat, a tudíž ani zpracovat. Jeho hodnocení událostí a osob je závislé na rodičích, protože se neumí na věc podívat z více úhlů pohledu, najít emoční nuance, svět vnímá pocitově, magicky. Myšlení takového dítěte je na úrovni egocentrického, názorného myšlení. Díky dětské fantazii mohou strach a úzkost nabývat obrovských rozměrů. Primární rodina je pro něj místem, na které je zcela odkázáno. Toto období je příhodné i pro rozvíjení neopodstatněných pocitů

viny, dítě se může pokoušet matku chránit, později se ze strachu může stávat zdánlivě apatickým. V tomto období se rovněž začínají projevovat problémy ve vztazích s vrstevníky, agresivní nebo naopak uzavřené chování. Dítě se hůře soustředí, je nervózní, špatně spí, jednou ze známek je i častější nemocnost, objevuje se neuróza a podobně. Předškolní věk bývá nazýván obdobím hry, velmi vhodná je v tomto věku např. herní terapie, kdy si může dítě jednotlivé traumatické situace odehrát, najít řešení i přesto, že o nich neumí mluvit. Již v tomto věku se u dětí můžeme setkávat v důsledku zažitých traumatických událostí s chováním odpovídajícím staršímu věku (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 38-39).

1.2.4 Mladší školní věk (6-10 let)

S nástupem dítěte do školy dochází k rozvoji myšlení dítěte, kdy je dítě již schopné provádět konkrétní operace a rozvíjí se u něj logické uvažování. Důležité v tomto věku je pro dítě i ocenění ve škole nebo v širší rodině či sousedství. Zároveň začínají být kladeny nároky na školní i další výkony, ve kterých může dítě selhávat. V důsledku toho se u něj může rozvíjet pocit méněcennosti, mohou se také objevovat častější absence ve škole. Děti také mohou mít pokračující problémy v sociálních kontaktech s vrstevníky i s dospělými, neboť při řešení konfliktů často nemají naučené vhodné vzorce chování. Za situací doma se mohou stydět a odmítají o ní zpravidla komunikovat. Hledají jednoduchá, jednoznačná vysvětlení násilí. Situaci doma buď přijmou za „normální“ a ztotožní se s vysvětlením dospělých, nebo hledají jednoznačného viníka, nejčastěji v sobě nebo v matce (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 38-39).

1.2.5 Starší školní věk (10-15 let)

V tomto období nabývá pro dítě postavení mezi vrstevníky a sociální status rodiny na důležitosti, děti obzvláště těžce nesou změnu bydliště, například při odchodu do azylového domu, která pro ně znamená ztrátu přátel a materiálního zázemí. Dochází tak k sociálnímu propadu rodiny, který děti těžce přijímají. Zároveň již v této době zpravidla přijaly stav v rodině jako normu a nechápou, proč po letech, kdy matka situaci neřešila a omlouvala ji, přichází tak radikální změna. Matka ovšem předpokládá, že dítě situaci chápe už proto, že bylo svědkem násilí, očekává od něj podporu a solidaritu, které se jí však ne vždy dostane. Děti v tomto věku mohou mít také sníženou schopnost vyjadřovat své emoce, potřebu

nepřiměřeně kontrolovat vzájemné vztahy s vrstevníky. Často se u dětí rozvíjejí agresivní chování či naopak se stupňuje sociální izolace mezi vrstevníky (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 38-39).

1.2.6 Období adolescence (15-18 let)

V období adolescence u dítěte dochází k dokončení procesu hledání vlastní identity, svého jedinečného místa na zemi. Pro adolescenty z rodin zasažených domácím násilím je tento proces vzhledem k logickému poškození psychosociálního vývoje z dřívějších etap a vzhledem k absenci vhodných identifikačních vzorů a omezenějším kontaktům i dovednostem složitější než pro jiné dospívající. V tomto období se může stupňovat depresivní prožívání dětí, někdy s projevy sebepoškozování a nezanedbatelným rizikem suicidiálních pokusů. V tomto věku mohou rovněž eskalovat i problémy ve škole. Častější je i předčasné navazování intimních vztahů jako způsob úniku z rodiny, v neposlední řadě může docházet i ke zneužívání alkoholu a drog (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 38-39).

1.2.7 Potenciální rizika vzniku psychosociálních poruch a onemocnění dětí z rodin ohrožených domácím násilím

V následující citaci jsou uvedena potenciální rizika vzniku psychosociálních poruch a onemocnění dětí z rodin ohrožených domácím násilím:

„V psychosociálním vývoji dětí z rodin ohrožených domácím násilím lze vysledovat následující rizika vzniku

- deprivace a následných vývojových poškození,
- traumatizace,
- vyššího fyzického ohrožení dítěte,
- vyšší nemocnosti a rozvoje psychosomatických chorob,
- nízké sebehodnocení a sebevědomí,
- depresivní prožívání, strachu a ohrožení jako základního životního pocitu,
- emoční lability,

- chování často neodpovídající věku, postaršení a přejímání kompetencí dospělých za cenu emočního deficitu, či naopak zaostávání v psychosociálním vývoji,
- snížení emoční i sociální dovednosti,
- agresivního a manipulativního jednání chápaného jako běžná sociální norma,
- výchovných a školních problémů,
- problémů s vrstevníky,
- nereálného a zkresleného vnímání světa, mužské a ženské role,
- ambivalentních vztahů k oběma rodičům, chybění vhodných identifikačních vzorů,
- transgeneračního přenosu vzorců domácího násilí do budoucích partnerských a rodičovských rolí,
- prolínání lásky a agrese.“

(Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 40)

Na základě výše uvedených potenciálních rizik lze konstatovat, že děti z rodin ohrožených domácím násilím si mohou do svého dalšího života odnést vážné důsledky jak psychického rázu, tak následně i zdravotního rázu z prožitých traumat. Z policejní činnosti se projevuje ještě jeden dosti podstatný fakt, že zejména u chlapců se odráží vliv domácího násilí i na jeho případné sklony k páchání násilné kriminality. Chlapec, který vyrůstá v rodině, kde vidí, jak si jeho otec od matky vynucuje plnění různých úkolů i za použití násilí, se pokouší napodobovat jednání svého otce i při páchání kriminality. Jako příklad bych uvedl jednání chlapce, který nepochází z ohrožené rodiny a chce odcizit třeba krabičku cigaret. Takový chlapec počká, až mu prodavačka nevěnuje pozornost a pak teprve cigarety odcizí. Ve druhém případě, chlapec z ohrožené rodiny bude bez okolků vyžadovat vydání cigaret pod pohrůzkou násilí a pokud mu prodavačka cigarety nedá dobrovolně, vezme si je za použití násilí tak, jak si bere věci doma jeho otec.

1.3 Vývoj dítěte

Vývoj lidského jedince je složitý proces, jehož součástí je postupné vrůstání jedince do společnosti, označované jako socializační proces. Socializace je ve společnosti celoživotní učení, kdy si člověk osvojuje určité vzorce chování, které jsou požadavkem pro naplňování rolí v určitém věku.

Proces socializace probíhá pomocí různých mechanismů, mezi něž řadíme např. nápodobu, identifikaci či sugesci nebo sociální činnost.

1.3.1 Nápodoba neboli imitace

Nápodoba neboli imitace je vytváření podmíněných spojů a napodobování chování určitého modelu. Automatická (neuvědomělá) imitace spočívá v závislém připodobňování, kdy dítě zcela nevědomě napodobuje chování osob, na nichž je citově závislé, bez schopnosti rozeznat, zda je toto chování žádoucí či nikoliv. Naopak uvědomělá imitace (kopírování) je uvědomělé napodobování svého vzoru. (Prunner, Miňhová, Kubíková, 1996).

1.3.2 Ztotožnění

Ztotožnění (identifikace) je považováno za hlubší formu nápodoby. Podstata identifikace spočívá v tom, že nejde o pouhé napodobování vzorců chování určitého modelu, ale o přijímání jeho postojů, hodnot a názorů. (Prunner, Miňhová, Kubíková, 1996).

1.3.3 Sugescie

Sugescie je nekritické přijímání názorů člověka, který má významnou pozici či přirozenou autoritu, přičemž je známo, že děti podléhají mechanismu sugescie snáze než dospělí. (Prunner, Miňhová, Kubíková, 1996).

1.3.4 Sociální činnost

Za sociální činnost můžeme považovat hru, která je hlavním prostředkem utváření osobnosti dítěte předškolního věku. Dále učení, které je jednak převažující sociální činností dítěte školního věku, jednak celoživotním procesem získávání životních zkušeností a osvojování si nových vzorců chování. Převažující sociální činnost dospělého člověka je potom práce (Prunner, Miňhová, Kubíková, 1996).

1.4 Vývoj postavení dítěte ve společnosti

Naše společnost, která je založena na principech západní civilizace, je zaměřena na děti, je k dětem přátelská, chrání je. Všechny větší kulturní celky světa lze v současnosti považovat za společnosti zaměřené na děti, děti chránící. Násilí na dětech, vyskytující se v současné společnosti, se v jiných podobách objevovalo již u přírodních národů. Jak uvádí Špeciánová, ke snížení agrese mezi příslušníky kmene či podobné skupiny sloužila krvavá oběť, kterou se stal neplnoprávný člen skupiny. Nejčastěji se proto usmrcovali zajatci či děti a jejich oběť byla věnována božstvu. Lidé si již uvědomovali vyšší hodnotu lidského potomstva, a proto považovali dětskou oběť za cenný dar, který obětují božstvu na usmíření, získání přízně a ochrany. Dětské oběti jsou doloženy z nejrůznějších kultur a z toho lze usoudit, že se jednalo o praktiku obecně rozšířenou.

„Ve světě antiky bylo dítě též bezprávným subjektem. Proto se nelze divit, že ke kontrole porodnosti v řecké Spartě sloužila např. Taygetská skála, ze které byly shazovány nechtěné, či nemocné děti. Moc otce, které synové a dcery podléhali ve starověkém Římě, se nazývala patria potestas a zahrnovala v sobě zejména právo otce nad životem a smrtí svých dětí, právo nepřijmout po narození dítě do rodiny, právo prodeje dětí. V roce 313 byl v římském impériu vydán Edikt milánský, jímž bylo za státní náboženství uznáno křesťanství. Jeho vydáním končí dlouhé období, kdy se otec mohl při výkonu rodičovského práva v rámci tzv. pater potestas dopustit vůči svému dítěti prakticky čehokoliv, tedy např. i vraždy. Ochrana postavení dítěte v rodině byla stvrzena v roce 374 vydáním římského zákona, který považoval zabití dítěte za vraždu v dnešním pojetí.

Pod vlivem Starého zákona se pohled na pojetí lidských obětí mění a v celém křesťanství jsou považovány za ohavnost. Po celý středověk i novověk jsou práva novorozených dětí podobná těm, která jsou dnes přiznána nasciturovi (dítěti počatému, avšak nenarozenému). Od pravěku po celý starověk a středověk mají lidé k narozenému dítěti takový postoj a citový vztah, jako mají lidé dnes k dítěti počatému. K zabití dítěte narozeného se pak stavěli obdobně, jako dnešní společnost k umělému přerušení těhotenství. Od zahubení dítěte ze studu, hanby a strachu před společenským zavržením se přešlo k odkládání dětí do nalezinců. V kláštorech se zřizovaly útulky pro odložené děti. První doložený nalezinec byl vybudován v Cařihradě v roce 335. Útulky však nebyly zřizovány ve snaze pečovat o nechtěné děti či zamezit případům jejich zabíjení. Motivem pro jejich zřizování byla očista duší matek a

otců odložených dětí, neboť pokud by své novorozené dítě zavraždili, dopustili by se hříchu. Aby se zajistila anonymita rodičů, kteří odkládali své novorozené děti do klášterů, byla vytvořena torna. Torna, neboli otáčedla, byla zabudována do vrat nebo zdi útulků, rodiče mohli i tajně vložit dítě do torna, jehož otočením se dítě dostalo do bezpečí útulku. První torno nechal zřídit papež Inocenc III. v roce 1198 v nemocnici Sv. Ducha v Římě. I v Praze najdeme zbytek torna, které bylo zazděno do zdi bývalého kláštera Voršilek na Národní třídě. Torna byla užívána, byť ojediněle, i ve 20. století, např. ve Varšavě do roku 1939 a na Kubě dokonce do roku 1952.

Od 16. století se mění pohled na rodinu a prožití dětství dětí. Vlivem zlepšeného hmotného zajištění rodin se vžívá nový model dětství, kdy je dítě v rodině láskyplně vychováno a ve škole je vedeno k disciplíně.

Ve 2. polovině 18. století působí J.J. Rousseau a další osvícenci, kteří dali společnosti řadu pokrokových myšlenek ve prospěch dítěte a jeho dětství. V této době však vzrůstá počet nemanželských a odložených dětí. Na tuto skutečnost reagoval i Napoleonův Code civile z roku 1804, kterým se nařizovalo v každém departementu zřídit dětský útulek, který byl vybaven již zmíněným tornem.

S rozvojem industriální společnosti dochází k hromadnému zneužívání dětí k dětské práci. Děti jsou využívány jako levná pracovní síla k manuální práci v továrnách. Reakcí na tento jev bylo vydání zákonů omezujících dětskou práci v podzemí, práci přesahující určité časové limity během dne a těž práci dětí do určitého věku dítěte. Až koncem 19. století byla výdělečná práce dětí do 15 let zakázána.

V oblasti ochrany dětských práv byla v 19. století ve Velké Británii založena organizace NSPCC (National Society for the prevention of Cruelty to Children), která na tomto poli působí dodnes“ (Špeciánová, 2003, s. 17-18).

1.5 Rodina

Rodina je společensky schválená forma soužití osob navzájem spojených svazky krve - rodiče x děti, partnerstvím a zákona (adopce). Například v sociologii není rodina podmíněna manželstvím. Ze sociologického pohledu rodina existuje, až jsou děti. Z psychologického

pohledu můžeme říci, že rodina je skupina osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy. Dospělí členové rodiny jsou odpovědní za výchovu dětí.

1.5.1 Funkce rodiny

- a) **biologicko-reprodukční** - sexuální život manželů, plození potomka, funkce může být narušena bezdětností nebo velkým počtem dětí,
- b) **socializačně-výchovná** – probíhá zde socializace, výchova dětí, funkce může být narušena nemocí rodičů, nezralostí, **IQ, rodiče se nechtějí starat o děti**,
- c) **ekonomická** – jedná se o materiální zabezpečení rodiny, funkce může být narušena nouzí, hmotným nedostatkem,
- d) **emocionální** – rodina dává pocit bezpečí, zajišťuje citovou rovnováhu,
- e) **ochranná** – zajišťuje správnou výchovu a vytváří potřeby domova, být akceptován a být milován.

1.5.2 Typy rodin

1. rodina nukleárního typu - skládá se z dospělých a vlastních (nebo adoptovaných) dětí,
2. rodina rozšířená - v jedné rodině žijí další blízcí příbuzní.

V procesu socializace mají tyto typy rodin klíčovou roli. Předávání návyků nutných pro život ve společnosti, má na jedince trvalý, silný a účinný vliv. Dalším znakem rodiny jsou silné intimní vztahy a emocionální vazby.

Dále dělíme rodiny například:

- podle velikosti – malé (jaderné, nukleární, pouze rodiče a děti) a velké (klanové)
- podle úplnosti – úplná (R+D), neúplná (chybí rodič), rekonstituovaná (chybějící rodič doplněn)
- podle autority – matriarchální, patriarchální, rovnostářské
- podle původu – orientační (ze které pocházím) a reprodukční (vlastní)
- podle počtu partnerů – monogamní 1+1, polygamní = polygamie - více žen, polyandrie – více mužů
- podle pohlaví – heterosexuální, homosexuální (www.vakobobri.cz).

1.5.3 Problémy současné rodiny

V současné době klesá počet uzavřených sňatků, klesá porodnost, zvyšuje se věk manželů uzavírajících manželství, stoupá počet rodin s jedním rodičem, snižuje se stabilita rodiny. Snížení stability rodiny je ovlivněno například ztrátou náboženských vlivů (co bůh spojil, člověk nerozdělí), dále se zde projevuje ekonomická samostatnost žen a tím ztráta závislosti na muži, rovněž svou roli v dnešní době sehrává vyšší vzdělání žen, demokracie v rodině, zvýšená aktivita příslušníků rodiny mimo domov, například práce, zájmy (www.vakobobri.cz).

1.5.4 Výchovná funkce rodiny

Výchovná funkce rodiny spočívá v tom, že rodina by měla u jedince vypěstovat schopnost socializace tedy vrůstání jedince do společnosti, ke společenskému životu, dále je důležitou součástí výchovy v rodině předávání tradic, mravního odkazu, dědictví minulých generací a v neposlední řadě i mezigenerační přenášení etických zásad a morálních pravidel (www.vakobobri.cz).

1.6 Rodina a její vliv na výchovu dítěte

Rodina je prvním vzdělávacím prostředím dítěte. Nejde o profesionální výchovu, ale spíš o výchovu „životní“. V soužití s rodiči a ostatními členy domácnosti si dítě vytváří postoje k životu a budoucím životním rolím. Základem rodinné výchovy jsou vlastní postoje rodičů, od kterých se výchova odvíjí. Matějček uvádí, že rodičovské postoje mají dlouhodobý vývoj. Přípravují se celým předchozím životem, vše začíná zkušeností dítěte s vlastními rodiči (Matějček, 1996).

Děti vyrůstající mimo rodinné prostředí jsou tedy značně znevýhodněné, protože nemají možnost získat vhodný rodinný vzor a narůstá u nich nebezpečí toho, že jednou nebudou schopny vychovávat vlastní potomky. Je známo, že děti pocházejí z ústavních zařízení, mívají problémy se začleňováním do společnosti. Umělé ústavní podmínky nemohou nahradit přirozené prostředí rodiny, kde se dítě učí komunikovat s blízkými lidmi, dělit se s nimi, vzájemně si pomáhat, vzájemně se na sebe spolehnout a nést odpovědnost za své vlastní jednání a chování. Samozřejmě i vychovatelé v ústavních zařízeních se snaží dětem vštípit tyto dovednosti, ale i přes snahu alternativních výchovných zařízení, která již nepůsobí

přísně „ústavně“, nelze plně nahradit domov a nejbližší okruh vlastní rodiny, kde dítě vidí „jak se co dělá“ za běžného chodu domácnosti. V podobné situaci se pak ocitají děti, které vyrůstají v nevhodném rodinném prostředí. Jsou-li rodinné zázemí a funkce jednotlivých členů v něm narušeny, dítě nemá možnost naučit se správným a žádoucím vzorcům chování. Do svého budoucího života si odnáší společensky nepřijatelnou výbavu jednání a chování, kterému se naučilo ve své rodině, a dále je předává vlastním dětem.

Jak již bylo zmíněno, výchovnou technikou v rodině je zejména společné soužití jejich členů. Matějček říká, že dobrý domov dává šťastné dětství, které je zárukou vhodného utváření lidské osobnosti. Dítě je citově vychovááno, i když si to sami neuvědomujeme. Citová výchova je věcí denního života a závisí na vztahu vychovatele k dítěti a samozřejmě i k jiným lidem (Matějček, 1989).

Rodina, respektive rodiče, působí na dítě od počátku jeho vývoje, tedy v době, ve které je nejovlivnitelnější. Roky od narození do puberty jsou označovány za rozhodující období, kdy schopnost učit se je na nejvyšším stupni vývoje. V těchto formativních letech hraje nejdůležitější roli kvalita prostředí, v němž socializační proces probíhá. Postoje, názory a zkušenosti, které dítě získá během soužití v rodině, uplatňuje pak ve svém dalším životě (Králíková, Singerová-Nečesaná, 1985).

1.7 Škola a její vliv na vývoj dítěte

Ačkoli primární úlohu ve výchově člověka hraje rodina a nejbližší lidé, nezaměnitelnou a neméně zodpovědnou úlohu v utváření budoucí lidské bytosti má také škola. Působení školní výchovy a vrstevníků má na člověka sekundární vliv a nastupuje po primární výchově a rodině, kdy staví na jejich základech a dochází k vzájemnému propojení výchovných procesů. Oproti výchově v rodině je profesionální školní výchova záměrná, bez citové angažovanosti, má pevný, závazný řád a svá pravidla. K výchově dítěte lze uvést, že rodina je zázemím, v němž vznikají a krystalizují první návyky a dovednosti dítěte, a škola pak přispívá svou odbornou péčí k tomu, aby dítě plně využilo svých schopností pod svědomitým vedením učitelů (Králíková, Singerová-Nečesaná, 1985).

Z prvního pohledu by se dalo říci, že škola nemůže ovlivnit situaci dítěte, které trpí domácím násilím mezi rodiči. Je to však zcela laický názor, protože škola je první organizací,

kteřá by na výskyt ohrožení dítěte domácím násilím měla a dokonce ze zákona musí upozornit. Zákon o sociálně právní ochraně dětí jí to přímo nařizuje § 10/4, který zní:

„Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, popřípadě další zařízení určená pro děti jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6 odst. 1, a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se o takové skutečnosti dozví. Zřizovatel zařízení uvedeného v § 39 písm. c) má při přijetí dítěte do zařízení povinnost tuto skutečnost ohlásit bez zbytečného odkladu obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jejímž správním obvodu má dítě trvalý pobyt, a není-li tento pobyt znám, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jejímž správním obvodu se nachází zařízení, do kterého bylo dítě přijato. Při plnění povinností podle věty první a druhé se nelze dovolávat povinnosti zachovat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu“ (zákon č.373/2006 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění).

Tady ale právě vzniká veliký rozdíl v pomoci ohroženým dětem mezi jednotlivými školami. Vše samozřejmě záleží na empatii daného učitele, který s ohroženým dítětem přichází jako první do kontaktu. Jednak záleží na schopnosti pedagoga vycítit, že je dítě ohrožené a na schopnosti rozpoznat znaky ohrožení domácím násilím. To může být pro pedagoga obrovský problém, protože ve společnosti se mnoho hovoří o domácím násilí, ale rozpoznat skutečné domácí násilí je dost složité. Většinou si laická veřejnost pod pojem domácí násilí zahrne jakoukoliv roztržku mezi rodiči a každá hádka mezi rodiči se přece neřeší nějakým oznámováním. Pokud s tímto mýtem k řešení problému ohroženého dítěte přistupuje i jeho pedagog, tak se lehce může stát, že pak nerozpozná ohrožení dítěte typickými znaky domácího násilí (opakovanost, eskalace, vyhraněné role a zavřené dveře – viz následující kapitola). To, že se pedagogové nedokáží přesně orientovat v problematice domácího násilí, jim však nelze nějak vyčítat. V rozpoznání existence skutečného domácího násilí se nedokážou v mnoha případech orientovat ani například policisté, kteří mají zákonnou povinnost problém domácího násilí řešit a navíc jsou na rozdíl od pedagogů v této oblasti důsledně proškolení.

Problém včasné signalizace ohrožení dětí domácím násilím v rodině závisí navíc nejen na empatii a odbornosti pedagoga v rozpoznání skutečného domácího násilí, ale i na odvaze

a ochotě pedagoga věc řešit. V mnoha případech se stává, že pedagog i když získá podezření na ohrožení dítěte domácím násilím, tak z obavy, že by si mohl oznámením tohoto případu přidělat „spoustu práce“, tak raději dělá, že nic nevidí. Od oznámení případu ohroženého dítěte odrazuje pedagogy i obava, že by si na ně mohli stěžovat rodiče ohroženého dítěte, že je neprávem nařknul. Pokud však bude pedagog plnit svoji zákonnou povinnost věc ohlásit orgánům sociálně právní ochrany dětí, může tak velkou měrou přispět k poskytnutí potřebné včasné intervence ohroženému dítěti a jeho trauma z domácího násilí tím podstatně snížit.

2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

V předchozí kapitole jsem naznačil, že rozpoznání typických znaků domácího násilí nemusí být zcela jednoznačné, a že především laické veřejnosti některé pojmy spojované s domácím násilím nejsou až tak zcela jasné. Proto v této kapitole bude vysvětleno, co se vlastně skrývá pod pojmem „domácí násilí“, budou zde uvedeny typické znaky domácího násilí, formy domácího násilí, jeho cyklus, dále zde bude nastíněno partnerské násilí a násilí na ženách a budou zde rovněž zmíněny potenciální oběti domácího násilí.

2.1 Pojem „DOMÁCÍ NÁSILÍ“

Z psychologického a ani právního hlediska nebyla prozatím ustanovena jednotná definice pojmu domácí násilí, která by byla shodně používána při výzkumu a v odborných publikacích. Absence jednotné definice může mít v případě srovnávání údajů a různých studií za následek nesprávné či zavádějící závěry.

Pojmem domácí násilí se označuje fyzické, psychické a sexuální násilí mezi partnery, které se odehrává v soukromí a je opakované, typické jsou vyhraněné role agresora a oběti. V současné době již nemusí mít eskalující tendenci. Zahrnuje veškeré násilí, které probíhá za zdmi domova. Může směřovat nejen k partnerům a manželům, ale i ke starým lidem, dětem a zdravotně postiženým. Vyskytuje se v případech, kdy lze konstatovat nerovnováhu moci.

„Obecně lze domácí násilí rozlišit na partnerské a mezigenerační. Za mezigenerační považujeme násilí směřující od rodičů k dětem nebo naopak. Partnerským násilím se rozumí násilné chování v intimních vztazích.

Přestože se obětí domácího násilí může stát kterýkoli člen domácnosti, nejčastěji se jimi stávají ženy a děti, což potvrzuje řada empirických studií. Podle statistik vídeňské policie jsou v 95 % případů domácího násilí oběťmi právě ženy a děti a přibližně 95 % pachatelů domácího násilí tvoří jejich mužští rodinní příslušníci, nejčastěji manželé nebo partneři.“ (Logar, 2006).

2.2 Typické znaky domácího násilí

- **Soukromí jako místo činu** – domácí násilí je specifické tím, že se odehrává mezi čtyřmi stěnami. To je na jedné straně příčinou, proč zůstává - často i řadu let – utajeno. Je však také zároveň důvodem, proč se o něj lidé příliš nezajímají - považují je totiž za soukromou záležitost.
- **Opakování a stupňování** - domácí násilí nebývá záležitostí ojedinělou, charakteristické je naopak opakované poškozování oběti. Násilí se ve vztahu nemusí objevit ihned, zpravidla začne drobnými výpady, které se oběť snaží omlouvat. Útoky postupně nabývají na intenzitě a současně se zkracují intervaly klidu. Platí, že domácí násilí nemá nikdy zcela jasné motivy a také nikdy samo neskončí. Současná teorie již nevyžaduje naplnění povinného znaku stupňovitost. Pro možnost využití institut vykázaní není nutná eskalace násilí. Je zcela logické, že pokud násilná osoba se vůči ohrožené osobě dopouští opakovaného násilí, ale zhruba stejné intenzity, tak policista nebude čekat s vykázaním, až násilník na manželku vezme k fyzickému násilí místo doposud používaného opasku třeba nůž.
- **Jasná a nezpochybnitelná role** – v domácím násilí rozdělujeme osobu na osobu ohroženou a osobu násilnou. Jasná a nezpochybnitelná role spočívá v tom, že násilná osoba pořád útočí na ohroženou osobu s úmyslem dostat ji zcela do své nadvlády. Domácí násilí není vzájemné napadání osob, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a ohrožené střídají.

Domácí násilí obecně zahrnuje:

- Všechny druhy fyzického, sexuálního, psychologického a ekonomického násilí.
- Charakteristické je opakování, dlouhodobost a zvyšování intenzity násilí.
- Oběť i pachatelem se může stát kterýkoli člen rodiny.

2.3 Formy domácího násilí

K domácímu násilí řadíme tyto formy:

- fyzické násilí - zahrnuje například bití, kopání, fackování, škrcení, pálení svazování, mlácení o zeď, rány pěstí, ohrožování nožem či jinou zbraní,

- psychické násilí - zahrnuje nadávky, obviňování, podezírání, pokořující poznámky či gesta, znevažování a ponižování, podceňování, zesměšňování doma i ve společnosti, izolace, nečekané "kontrolní" návštěvy či telefonáty, pronásledování,
- sexuální násilí - znásilnění, nucení násilím nebo jeho hrozbami k sexu či sexuálním praktikám, které oběť odmítá, odpírání sexu v souvislosti s ponižujícími komentáři ohledně vzhledu oběti,
- ekonomická kontrola - omezování přístupu k penězům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, ale např. i zákaz partnerovi chodit do práce nebo se dále vzdělávat, nucení do práce,
- vydírání, nátlak - ohrožování fyzickým násilím, zastrašováním různými způsoby, rozkazování, co máte dělat, nečestné ovlivňování dětí, odepírání potravy a spánku,
- vyhrožování sebevraždou nebo jinou formou sebedestruktivního chování, jestliže neučiníte, co si partner přeje,
- izolace - zabraňování v kontaktu s rodinou či přáteli, sledování telefonátů, pronásledování, nečekané „kontrolní“ návštěvy či telefonáty (Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., 2008, s. 13).

2.4 Cyklus domácího násilí

Případy domácího násilí probíhají v cyklu, který je nazýván spirálou násilí. Cyklus se může opakovat i několik let. Intenzita násilí zpravidla roste, také intervaly mezi jednotlivými fázemi se postupem času zpravidla zkracují.

- Období vystupňování napětí (např. neustálé kritizování, vyhrožování, zesměšňování atd.).
- Samotný akt násilí (fyzický útok, sexuální zneužití, psychický nátlak, který má za cíl pokořit Vás, a to např. ve formě nedovolení Vám celou noc usnout, přinucení svléknout se před jeho přáteli).
- Omluvy, odprošování, svalování viny na ostatní (dárky na usmířenou, odprošování na kolenou, pláč, sliby, že se nikdy nic podobného opakovat nebude, obviňování partnerky, že za to může vlastně ona).

2.5 Partnerské násilí

Partnerské násilí se v oblasti domácího násilí stalo zvláštní kapitolou zájmu odborníků. Svoji podstatou se shoduje s definicemi domácího násilí. Partnerské násilí se odehrává mezi lidmi, kteří jsou nebo byli spojeni společným soukromím. Je jím obecně rozuměno:

“takové chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach. Prostřednictvím užití moci, kterou tento strach provází, kontroluje násilný partner chování druhého“

(Ruhl, 1996). Může se odehrávat nejen mezi partnery sdílejícími společnou domácnost, ale rovněž v počátcích či po ukončení vztahu, kdy spolu partneři nebydlí (Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., 2008, s. 9-10).

2.6 Násilí na ženách

Přestože se výsledky jednotlivých studií partnerského násilí od sebe liší a jejich srovnatelnost je obtížná, většina z nich se shoduje v tom, že převážnou část obětí tvoří ženy. Řada odborníků již vnímá partnerské násilí jako generově podmíněný problém. Můžeme se setkat s definicemi násilí páchaného na ženách, které jsou zároveň prezentovány jako definice domácího či partnerského násilí:

„Fyzické, sexuální, emocionální a psychické zneužívání ženy mužem, se kterým je nebo byla ve vztahu. Toto násilí může být aktuální, hrozící nebo může jít o pokus o něj.“ (Heise et al., 1998, str. 56).

Sopková (2001) například uvádí, že podle deklarace OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993, čl. 1, se za násilí páchané na ženách považuje „každý projev rodově podmíněného násilí, který má, nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo duševní újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovým činem, zastrasování a úmyslného omezování svobody, a to ve veřejném nebo soukromém životě“.

Týraná žena je „žena, která je opakovaně vystavena určitému fyzickému nebo psychickému působení muže, jehož cílem je donutit ji, aby udělala něco, co chce on bez ohledu na to, co chce ona. Aby žena mohla být klasifikována jako týraná, musí pár projít alespoň dvakrát cyklem týrání.“ (Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., 2008, s. 9-10).

2.7 Potenciální oběti domácího násilí

Z dosavadních výzkumů vyplývá, že domácí násilí vzniká ve všech typech rodinných a obdobných vztahů, vyskytuje se v rámci celé společnosti a týká se všech bez ohledu na jejich vzdělání, sociální postavení, životní styl, náboženskou orientaci, rasu a věk.

Typickou a převládající formou domácího násilí je **násilí muže vůči jeho partnerce**. Mohou se ale vyskytnout i případy opačné, popř. násilí mezi osobami stejného pohlaví či mezi generacemi. Jednou z příčin agresivního jednání pachatele může být naučený vzorec chování a řešení konfliktních situací, který převzal z původní rodiny.

3 PSYCHOLOGICKÉ DŮSLEDKY DOMÁCIHO NÁSILÍ

Prožívané násilí jeho oběť ovlivňuje v mnoha oblastech života. Kromě zdravotních potíží byl prokázán vliv násilí na výkonnost v zaměstnání, což dále ohrožuje ekonomickou situaci oběti například z důvodu pracovní neschopnosti a vyššího rizika ztráty zaměstnání. Snižuje se také sociální status oběti, neboť často musí před násilím uprchnout do azylového domu, některé oběti končí i bez domova.

Vargová (2005) uvádí, že podle studie důsledků násilí na prožívání oběti muselo v důsledku napadení svým partnerem vyhledat lékařskou pomoc 16 žen z 18 (89 %), přičemž nejčastějšími zraněními byly: otřes mozku (22 % žen), prasklý ušní bubínek (16 %), pohmožděniny hlavy a těla (16 %), úrazy páteře (11 %), zlomeniny (11 %), v jednom případě řezné rány na zádech po prohození oknem, v jednom případě popáleniny způsobené cigaretami. Prožité traumatické zkušenosti a stres mají značný vliv na celkový zdravotní a psychický stav žen. 14 žen z dotazovaného vzorku (78 %) pocíťovalo zhoršení zdravotního stavu, a to v souvislosti s prožitým násilím. Mezi nejčastěji uváděné patřily poruchy spánku a noční můry (72 %), žaludeční vředy (29 %) a potíže s krevním tlakem (21 %).

Kromě výše zmíněných vlivů má partnerské násilí výrazný dopad i na psychiku oběti. Výzkumy potvrzují, že u obětí se může rozvinout řada emočních poruch a poruch chování, jako například deprese, úzkost, posttraumatická stresová porucha, tzv. syndrom týrané ženy, alkoholismus, sebevražedné myšlenky a jiné (Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., 2008, s. 40-42).

3.1 Syndrom týrané ženy

„Pro popis důsledků násilí na prožívání oběti se v literatuře vžil termín syndrom týrané ženy. Tento termín byl vytvořen psycholožkou Lenore Walkerovou s cílem pojmenovat širokou paletu psychických symptomů a vzorců chování, které jsou důsledkem přítomnosti dlouhodobého partnerského násilí. Walkerová prováděla v letech 1978 – 1981 rozhovory celkem s 435 ženami, které se staly obětí partnerského násilí. Na základě této studie vytvořila koncept syndromu týrané ženy, který však není zahrnut do Mezinárodní klasifikace nemocí DSM IV, což s sebou nese etickou otázku používání tohoto konceptu jako diagnózy.

Syndrom týrané ženy bývá definován na základě rozvoje charakteristických fyzických, psychických a sociálních symptomů jako jsou deprese, nízké sebevědomí či izolace (Craven, 2003), znovuprožívání traumatu, naučená bezmocnost, stažení se od okolí, poruchy příjmu potravy, vyčerpanost, bolesti hlavy, zad, vysoký krevní tlak apod., které jsou důsledkem přímé osobní zkušenosti s opakovanými násilnými útoky, zejména rozporuplného a proměnlivého chování pachatele a snížené možnosti oběti ovlivňovat vlastní život (Giles-Sims, 1997).

Někteří autoři používají syndrom týrané ženy jako podkategorii medicínsky uznávané posttraumatické stresové poruchy (PTSP) (Craven, 2003). Spojitost mezi syndromem týrané ženy a PTSP bývá vysvětlována na základě toho, že mnoho obětí partnerského násilí vykazuje symptomy srovnatelné s příznaky vyskytujícími se u osob, které zažily traumatizující události jako např. zajetí či válečné mučení (Griffith, 1995; Mc. Mahon, 1999).

Pro rozvoj syndromu týrané ženy musí podle Walkerové dojít alespoň dvakrát k zopakování celého cyklu násilí. Walkerová dále vymezuje čtyři základní charakteristiky tohoto syndromu:

- *Žena věří, že za násilí nese vinu ona.*
- *Nedovede si představit, že by za násilí mohl být odpovědný někdo jiný než ona.*
- *Žena se bojí o svůj anebo životy svých dětí.*
- *Žena má iracionální pocit, že násilník je všudypřítomný a vševědoucí (Rubenstein, 2004).*

Řada autorů si všímá, že oběť není v násilném vztahu jen pasivním objektem, ale že její vnímání vztahu prochází vývojem. Přestože je koncepce syndromu týrané ženy užitečná pro pochopení reakcí obětí partnerského násilí, byla kritizována zejména feministicky orientovanými autorkami a autory. Podle nich rozvoj tohoto syndromu není jedinou možnou reakcí na prožité partnerské násilí a vytváří dojem patologie, což může vést k sekundární viktimizaci oběti (Dutton, 1996)“ (Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., 2008, s. 40-42).

3.2 Rizikové faktory ve vztahu k míře nebezpečí ohrožené osoby

- **Předchozí násilné chování vůči partnerce, dětem či jiným členům rodiny**

Je velmi důležité zjistit, zda se pachatel domácího násilí již v minulosti dopustil násilného chování a zda již existují policejní záznamy o takovém chování, neboť historie, formy a modely násilí, které pachatel užívá, jsou důležitým indikátorem jeho dalšího možného chování.

- **Rozhod či rozvod jsou obdobím zvýšeného rizika opakování násilí**

Domácí násilí velmi často eskaluje v období, kdy oběť chce opustit, nebo opouští svého partnera, proto tato fáze musí být vnímána jako rizikovější sama o sobě.

- **Závažnost a frekvence násilí**

V procesu vyhodnocování nebezpečí násilného partnera má důležitou roli také závažnost násilí, kterého se dopustil a jeho frekvence. Za velmi závažné činy zde považujeme např. použití zbraně nebo různých předmětů ke zranění oběti, či škrcení. Pachatel, který se takového chování dopouští často, je zvláště nebezpečný.

- **Násilí páchané jinými členy rodiny**

Násilí páchané rodinnými příslušníky pachatele je dalším rizikovým faktorem. V těchto případech je pro oběť zvláště obtížné ukončit násilný vztah, jelikož do kontroly oběti je obvykle zapojena celá rodina, která jí znemožňuje kontakt s okolím a vyhledání pomoci.

- **Držení a užívání zbraně**

V případě, že pachatel drží zbraň, ať již legálně, či nelegálně, zvyšuje se tím riziko ozbrojeného násilí. To je obzvláště vysoké, pokud již v předchozích případech násilí zbraň použil nebo jejím užitím vyhrožoval.

- **Závislost na alkoholu či drogách**

I když drogy ani alkohol nebývají přímou příčinou násilí, mohou tyto látky u osob, které inklinují k násilnému chování, přispět k jeho eskalaci.

- **Výhrůžky a zastrašování**

Vyhrožování by nemělo být podceňováno a mělo by být vždy bráno vážně. Pachatelovy výhrůžky vyjadřují jeho záměry a plány a často poukazují na formy násilí, které chce v budoucnu použít. Je nesprávné předpokládat, že osoby, které „jenom“ vyhrožují, nejsou nebezpečné. Praxe ukazuje, že závažným formám

násilí obvykle předchází vyhrožování. Proto mohou být výhrůžky důležitým a varujícím indikátorem, či signálem nebezpečí.

- **Vyhrožování zabitím**

Zejména vyhrožování zabitím je velmi traumatizující a musí být bráno vážně. V mnoha případech vražd byly oběti opakovaně zastrašovány, že je partner zabije.

- **Vyhrožování sebevraždou**

Vyhrožování sebevraždou by mělo být vždy bráno velmi vážně. Existuje mnoho případů, kdy pachatel zabil sebe i svou partnerku nebo jiného člena domácnosti. Pokud pachatel násilí vyhrožuje sebevraždou, měl by být vždy kontaktován lékař, který by měl odhadnout riziko toho, zda pachatel ublíží sobě nebo svému okolí. Přestože pachatelé používají vyhrožování sebevraždou jako nástroj citového vydírání, nikdy nemůžeme říci, zda své výhrůžky skutečně splní.

- **Deprese**

Deprese můžeme považovat za další rizikový faktor ukazující na nebezpečí pachatele. Depresivní fáze jsou charakteristické tunelovým viděním, kdy jedinec nevidí žádnou alternativu, zdá se mu, že nic nepovede ke změně. I v takovém stavu může násilí eskalovat.

- **Extrémní žárlivost**

Pachatelé závažných forem partnerského násilí bývají často posedlí touhou partnerku vlastnit, přičemž bývají extrémně žárliví a v jistém smyslu vnímají každého muže, který se objeví v blízkosti jejich partnerky, jako rivala. Svě partnerky neustále kontrolují a monitorují a nepřetržitě je obviňují z nevěry. Tento jev může být obzvláště nebezpečný, protože tito lidé mohou ztrácet kontakt s realitou.

- **Pronásledování, psychický teror**

Mnoho násilných partnerů se neumí vyrovnat se ztrátou partnerky a snaží se jejímu odchodu zabránit všemi prostředky včetně užití násilí. Někteří pachatelé pokračují v násilném chování i po rozchodu a zastrašuje své bývalé partnerky po mnoho let.

- **Porušení zákazu přiblížení či vykázaní**

Pokud pachatel poruší zákaz přiblížení či kontaktování oběti nebo vykázaní ze společného bytu či domu, je to také ukazatel zvýšení rizika, že násilí bude

pokračovat a narůstat. Pachatel tímto často ukazuje, že neakceptuje nařízení, které mu bylo vydáno, a že nemíní své chování měnit.

Logarová (2006) ve své práci zahrnuje faktory, které byly v rámci mezinárodní studie identifikovány jako rizikové a jejichž přítomnost ukazuje na vysokou míru nebezpečí. Čím více rizikových faktorů je v daném případě přítomno, tím vyšší je riziko, že dojde k opakování či nárůstu násilí (Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., 2008, s. 61-63).

4 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE POSKYTOVÁNÍM POMOCI DĚTEM OHROŽENÝCH DOMÁCÍM NÁSILÍM

Poskytnutí uceleného přehledu institucí zabývajících se pomocí obětem domácího násilí, tedy i dětem, je velice obtížné a složité. Složitě už jen z toho pohledu, že organizace, které pomoc ohroženým dětem poskytují, se musí nejdříve dozvědět, že k ohrožení dítěte skutečně došlo. Pokud jeden z rodičů (popřípadě další člen rodiny – babička, starší sourozenci) ohrožení dítěte organizaci neoznámí, nemůže být samozřejmě poskytnuta potřebná terapie. Jak jsem již poznamenal, oznámení o ohrožení dítěte od pedagogů bývá velmi zřídka a dochází k němu až v těch nejzávažnějších případech. O moc lepší situace ale není ani při oznamování ze strany rodiny. Především ze strany matky, která bývá v domácím násilí nejčastěji ohroženou osobou. Matka se domácí násilí snaží řešit nejdříve sama a na příslušné instituce se neobrací s obavou, že by tím naopak mohla sobě a hlavně dítěti ublížit dalším traumatem z případného projednávání. Pokud se pak matka vlivem narůstajícího teroru ze strany násilné osoby dostane za tak zvaný bod zlomu, tak už pomoc jiných organizací nehledá ani pro sebe ani pro své dítě. Všechnu vinu za vzniklé trauma klade sobě a jednání násilné osoby spíše bagatelizuje. K poslednímu kroku volání o pomoc ji může přimět v mnoha případech již jen přímý fyzický útok násilné osoby na život nebo zdraví dětí.

I v případě, že příslušná organizace již naváže s ohroženým dítětem kontakt, je pak navázání důvěry dítěte v nabízenou pomoc velice složitá. Mimo jiné by měla být vedena dvěma terapeutky, v ideálním případě mužem a ženou, kvůli zastoupení a demonstraci rolí obou pohlaví ve vzájemných vztazích.

Práce s dětmi samozřejmě zahrnuje i spolupráci s rodiči, kteří se stali obětí násilí, např. ve formě úvodního a závěrečného setkání.

Cílem přímé práce s dětmi, oběťmi násilí mezi rodiči, je umožnit jim vyrovnat se odpovídajícím způsobem s násilím, které viděly nebo slyšely (tedy samy zažily). Intervence mohou obsahovat jak individuální, tak skupinovou práci s dětmi.

Specializovaná práce s dětmi je pro zpracování natolik ohrožujícího požitku přínosem v několika ohledech. Jednak dítě získává možnost hovořit o tom, co se u nich v rodině děje,

dále může vyjádřit své pocity, získává ujištění, že násilí v rodině není jeho vina a nenesení za ně odpovědnost, má možnost si opět budovat sebevědomí a seznámit se s tzv. bezpečnostním plánem pro případné další ohrožení násilím v rodině. Zásadním principem, kterým bychom se měli řídit při práci s dětmi, které prožívají násilí mezi rodiči, je navázání důvěry.

Základními zásadami pro práci s dětmi tedy je:

- Naučit dítě zavolat tísňové číslo 112, ukrýt se nebo utéci k sousedům v případě akutního ohrožení.
- Ujistit děti, že násilí skutečně není jejich vina, že není jejich zodpovědností je zastavit nebo ochránit svou matku, tudíž by se neměly snažit do násilného konfliktu osobně zasahovat, protože násilný otec by mohl svou agresi směřovat i vůči nim.
- Nechat děti vyjádřit jejich strach, pocity, zlobu a zklamání nad tím, co se děje v jejich rodině, ujistit je, že je v pořádku, pokud mají stále rády násilného rodiče.
- Učit děti hledat nenásilná řešení konfliktů.

O individuální terapii dětí zasažených násilím mezi rodiči neexistuje dostatek dostupné literatury. Několik málo pramenů uvádí, že individuální terapie je vhodná pro děti v jakémkoliv věku, pokud bude vedena psychologem nebo psycholožkou, kteří se přímo specializují na práci s dětmi, ohroženými násilím mezi rodiči. Individuální práce s dětmi je buď jako komplexní péče zaměřená na jednotlivá témata, nebo je více méně nestrukturovaná a vychází z toho, o čem dítě chce samo hovořit, kam až chce samo zajít. K tomu lze využít širokou škálu terapeutických postupů pro osobní vyjádření, ať už terapeut zvolí kresbu, hru nebo jinou formu expresivní terapie. Individuální terapie nabízí dětem možnost hovořit tváří v tvář s osobou, ke které navážou důvěru, o svých zkušenostech s násilím. Individuální terapie je vhodná zejména v okamžiku, kdy je dítě ještě příliš rozrušené a stresované na to, aby mohlo vstoupit do skupiny a sdílet své traumatické prožitky s ostatními. Vždy by měla předcházet skupinové práci, protože může být prostředkem, jak dítě do skupinové terapie uvést.

Skupinová práce přináší dětem řadu výhod, přičemž nejmarkantnější z nich je skutečnost, že mohou svou zkušenost sdílet s ostatními dětmi, že nejsou jediní, komu se něco

podobného přihodilo. V rámci skupinové terapie, vedené párem terapeutů, se mohou naučit porozumět rolím muže a ženy ve vztahu, nahlédnout na skutečnost, že vše není zcela rigidně dané, že tyto role, ačkoliv nezastupitelné, se mohou prolínat a doplňovat, že muž i žena mají v rodině rovnocennou pozici. Děti se mohou naučit, že násilí je špatné a nikdo si jej nemusí nechat líbit, dále to, že je zcela v pořádku o násilí hovořit.

Specifická práce s dětmi může pomoci tomu, že s chlapců nevyrostou násilní partneři a dívky vyrostou v sebevědomé ženy, které neočekávají, že je někdo udeří. Pochopí, že my všichni máme volbu, zda se budeme chovat násilně, nebo zda budeme respektovat druhé a jejich názory.

Nejčastěji popisovanou intervencí v případech svědectví domácího násilí v zahraničí je skupinová práce s dětmi. Většina těchto skupin je časově omezena, obvykle na trvání v rozmezí šesti až deseti týdnů a využívá psychoedukativních přístupů, které poskytují prostor pro komunikaci o násilí v rodině, o utváření bezpečnostního plánu pro dítě a identifikaci pocitů, které děti v této těžké životní situaci provázejí.

Například americké autorky Peled a Davis (1995) vyvinuly metodologii skupinové práce s dětmi – svědky domácího násilí. Tento model skupinové práce s dětmi týraných žen je založen na zkušenostech z Domestic Abuse Project (DAP = projekt o domácím zneužívání), v jehož rámci byla poskytnuta pomoc více než 750 dětem. Je zaměřen na děti - svědky domácího násilí, ve věku 1-16 let, žijících v azylových domech. Cílem skupinové práce s dětmi, dle tohoto modelu, je dosažení pozitivních změn v chování a prožívání dětí, vedoucích ke zlepšení sebevědomí a vnímání sebe sama. Účast ve skupině současně dětem napomáhá k pochopení situace a vyrovnání se s ní.

Model skupinové práce pro děti – svědky domácího násilí, který byl navržen výše zmíněnými autorkami, může sloužit jako předloha pro práci s touto cílovou skupinou v České republice.

Skupinová sezení pro děti – svědky domácího násilí, by měla probíhat jednou týdně po dobu deseti týdnů. Vhodným místem pro uskutečňování skupinových sezení může být azylový dům pro matky s dětmi, popřípadě poradenské centrum specializující se na pomoc obětem domácího násilí a jejich dětem. Skupina by měla být vedena dvěma terapeuty,

v ideálním případě mužem a ženou, kvůli zastoupení a demonstraci rolí obou pohlaví ve vzájemných vztazích. Práce s dětmi zahrnuje samozřejmě i spolupráci s rodiči, kteří se stali obětí násilí, např. ve formě úvodního a závěrečného setkání. Vstupní rozhovor je nezbytný pro identifikaci potřeb dítěte a jeho rodiny a dále pro zjištění, zda je pro dítě vhodná skupinová práce. Měl by se odehrát ve třech fázích. Nejprve formou rozhovoru s rodičem za přítomnosti dítěte, kdy rodič dítěti potvrdí, že o násilí může mluvit a že je to správné. Dalším bodem je rozhovor s dítětem bez přítomnosti rodiče a konečná závěrečná diskuze, kdy terapeut či terapeutka předloží svá doporučení ohledně vhodnosti využití skupiny pro dítě.

Informační schůzka slouží k vzájemnému představení všech aktérů a k seznámení se se skupinovým programem. Jejím hlavním cílem je zamezit možným nedorozuměním, která by mohla plynout z nedostatku informovanosti o zásadách a průběhu skupinových sezení.

Rodičovská skupina je desetitýdenní psychoedukační skupina, která je nabídnuta jako dobrovolná možnost pro rodiče (matky) dětí participujících na dětské skupině. Může být vhodným nástrojem k průběžnému informování rodičů o průběhu dětské skupiny.

Závěrečné rodinné setkání by mělo být uspořádáno co nejdříve po skončení dětské skupiny. Jeho záměrem je prodiskutovat vliv skupiny na dítě a nabídnout rodičům následné možnosti pomoci. Je také prostorem pro poskytnutí zpětné vazby terapeutům ze strany rodičů i dětí (Marvánová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 98-100).

4.1 Státní a polostátní instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím

V České republice existuje několik státních a nestátních organizací, které pomáhají dětem ohrožených domácím násilím. Některé státní i nestátní organizace bych uvedl v následujících kapitolách.

4.1.1 Školy a školská zařízení

Mezi organizace a instituce, které pomáhají dětem ohroženým domácím násilím, bych na prvním místě zařadil ty, které to mají ze zákona přímo uložené. V první řadě se tedy jedná především o školy a školská zařízení. Školy sice nemají přímo povinnost dětem pomáhat zvládnout těžkou životní situaci danou touto problematikou, ale mají za povinnost ohrožení

dítěte hlásit. Tím, že si pedagog ohroženého dítěte všimne a sjedná mu další kroky k řešení, samozřejmě také dítěti pomůže situaci lépe zvládnout. Na ohlašovací povinnost pedagoga by měla navazovat pomoc pracovníka oddělení sociálně právní pomoci dítěte.

4.1.2 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je cílená činnost, která zahrnuje především zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu zájmů a práv dítěte, dále zahrnuje i působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Uvedená ochrana by tedy měla poskytovat pomoc dětem v případě ohrožení života, zdraví či nepříznivého vývoje, a to nejen v případech, kdy násilí je přímo páchané na dětech, ale i v případech kdy je dítě ohroženo jiný jenom tím, že k domácímu násilí dochází mezi rodiči a vývoj dítěte je tímto ohrožen.

Sociálně-právní ochrana dětí je upravena zejména zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Částečně se i sociálně-právní ochrany dětí týká i zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Česká právní úprava však vychází mimo jiné i z mezinárodních úmluv, ke kterým se Česká republika v minulosti zavázala. Jedná se zejména o Úmluvu o právech dítěte, kterou Česká republika podepsala dne 30. září 1990 a ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb.

Sociálně-právní ochrana se vztahuje v České republice především na děti v následujících životních situacích:

- rodiče dětí zemřeli; neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají svá rodičovská práva;
- děti byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodičům, a tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy;
- děti výrazně zanedbávají školní docházku, rodiče nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky, jinak narušují občanské soužití;
- děti opakovaně se dopouštějí útěků od rodičů nebo od jiných osob odpovědných za výchovu dítěte;

- děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;
- děti, které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti;
- děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte;

V činnosti tohoto odboru vidím velké rezervy při pomoci ohroženým dětem. Při sběru dat v dotazníkové akci jsem se snažil vždy komunikovat s vedením jednotlivých škol, abych jim jednak vysvětlil smysl diplomové práce, ale abych také získal jejich názor na řešení pomoci ohroženým dětem. Velice často jsem se pak setkal s nedobrym hodnocením pracovníka OSPODu, kdy vedení škol uvádělo konkrétní případy, kdy se na odbor obrátilo se žádostí o řešení situace (nutno podotknout, že se jednalo i o případy šikany a záškoláctví) a pracovníci OSPODu se chovali spíše byrokraticky a alibisticky. Daný problém sice převzali k řešení, ale závěr šetření vyzněl spíše v tom duchu, že ze strany rodičů nedošlo k pochybení. V mnoha případech školu o výsledku šetření ani neinformovali a věc šetřili velice zdlouhavě, aby se spíš problém vyřešil sám. O nedostatečné práci samozřejmě svědčí i medializované případy pochybení pracovníků OSPODu, které byly tak závažným porušením jejich předpisů, že skončily až trestním stíháním konkrétních pracovníků OSPODu.

4.1.3 Policie České republiky a obecní policie (linka 158 a 156)

Poskytuje okamžitou pomoc, zejména:

- přeruší bezprostřední fyzické násilí, ničení předmětů, ohrožování dětí apod.,
- za splnění zákonných podmínek může krátkodobě omezit násilnou osobu na svobodě, popř. ji vykázat ze společného obydlí,
- přijímá oznámení, provádí vlastní šetření,
- v případě zjištění trestného činu zahájí trestní stíhání, v případě zjištění přestupku předá přestupkovou komisi,
- podává informace o místech možné pomoci

Policie obecně samozřejmě patří až k těm represivním složkám, ale včasným a především odborným zákrokem může policie velkou měrou pomoci dítěti ke zvládnutí jeho těžké životní situace. Policista provádějící zákrok, který je náležitě s problematikou domácího násilí seznámen, je schopen rozpoznat existující riziko opětovného napadení ohrožené osoby a rozpozná ohrožení dítěte tímto stresem. Jeho pomoc pak samozřejmě není jen ve vykázaní násilné osoby, ale v poskytnutí odborné rady ohrožené osobě (matce), jak a kde vyhledat potřebnou pomoc k vyřešení celkové situace v rodině.

4.1.4 Intervenční centrum

Následně na činnost policie pak navazuje práce především psychologů nebo dalších pracovníků intervenčních center, kteří rozpoznají stupeň ohrožení dítěte při déle trvajícím násilí a dokážou následně vybrat příslušný způsob další terapie. Na intervenční centrum je možné se samozřejmě obrátit i bez předchozího kontaktu s policií.

Existují specializovaná pracoviště pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím, která nabízí:

- telefonickou krizovou pomoc,
- psychologické, sociální a právní poradenství,
- pomoc při podání návrhu na předběžná opatření k ochraně před domácím násilím,
- zprostředkování jiných odborných služeb

4.1.5 Manželské a rodinné poradny

Nabízí občanům bez ohledu na věk a místo bydliště bezplatně tyto služby:

- krizovou intervenci v oblastech osobních a rodinných,
- diagnostiku partnerských vztahů,
- psychologické poradenství a terapii (individuální, párovou, rodinnou, skupinovou),
- sociálně právní poradenství

4.1.6 Krizová centra

Nabízí s cílem získání psychické stability pomoc osobám v krizi formou:

- psychologických (a v některých případech též psychiatrických) služeb,
- poradenství a zprostředkování dalších služeb,
- pomoc při sestavení krizového plánu,
- obvykle s možností krátkodobého využití krizového lůžka.

4.1.7 Krizová centra pro děti

Nabízí s cílem stabilizace psychiky dítěte:

- specializované psychologické (a v některých případech též psychiatrické) služby pro děti,
- sociálně-právní poradenství a zprostředkování dalších služeb,
- obvykle též možnost využití krizového lůžka. (např. Linka bezpečí)

4.1.8 Zdravotnická zařízení (linka 155)

Poskytují pomoc v případě poranění způsobeného v důsledku páchaného násilí (je vhodné ihned vyhledat lékařské ošetření a v jeho rámci uvést pravdu o skutečných příčinách potíží či zranění), lékařská zpráva může mít jako důkazní materiál velký význam. Při lékařském vyšetření dochází velice často i ke zjištění příznaků nejenom fyzického ale i duševního týrání. Lékař pak bývá právě ten, kdo ohrožené osobě, která s dítětem vyhledala lékařské ošetření, vysvětlí nutnost řešení domácího násilí.

4.2 Nevládní neziskové organizace

V České republice zejména po roce 1989 začaly vznikat organizace, které mají snahu pomáhat lidem, kteří pomoc potřebují a kteří se pomoci nedočkali v potřebné míře od státních institucí. Jejich zaměření je širokospektré a patří mezi ně i organizace, které se snaží pomáhat zvládat těžkou životní situaci právě i dětem ohroženým domácím násilím. Laická veřejnost i někteří odborníci v mnoha případech kritizují činnost těchto organizací s odůvodněním, že jejich činnost je zbytečná, že veškerá pomoc je zajištěna ze strany státu a že tyto organizace suplují činnost státních orgánů. V žádném případě s tímto názorem nelze souhlasit, protože

níže uvedené organizace se nesnaží nahrazovat instituce zřízené státem, ale spíše je doplňovat v těch činnostech, které jim stát ze zákona nedovolí činit. Jako příklad bych zde uvedl činnost Bílého kruhu bezpečí při pomoci obětem kriminality. Zde můžeme také říci, že veškerou pomoc občanovi poskytnou při řešení spáchaného trestného činu orgány činné v trestním řízení. Ale je to stoprocentní pravda? Má policista, který s poškozeným sepíše trestní oznámení, čas a možnost mu vysvětlit všechny případné kroky, které ho v trestním řízení ještě čekají? Má tento policista odbornou způsobilost poskytnout oběti, například znásilnění, psychologickou intervenci ke zvládnutí celé situace? V dnešní době, kdy hrozí neustálé snižování počtu policistů tomu samozřejmě tak není a oběť kriminality na zvládnutí této těžké životní situace zůstává sama. Ke zvládnutí sekundární viktimizace pak slouží poradny bílého kruhu bezpečí, kde odbornou, bezplatnou a diskrétní poradenskou pomoc poskytnou.

Domnívám se, že práce těchto nevládních neziskových organizací je v dnešní době v našem státě nenahraditelná. Zvláště pak v letošním roce, kdy došlo k podstatnému snížení finančních dotací ze strany státu na poskytování sociálních služeb, To se samozřejmě dotklo i činnosti níže uvedených organizací, které se budou potýkat s celkovým snížením dotací i na jejich činnost.

4.2.1 Bílý kruh bezpečí, o.s. (dále jen BKB)

Občanské sdružení pro bezodkladnou kombinovanou pomoc obětem trestné činnosti. Pomoc v Bílém kruhu bezpečí poskytují kvalifikovaní odborníci, například právníci, psychologové, sociální pracovníci, lékaři. Všichni jsou zpravidla ve svém oboru uznávanými experty, kteří svůj volný čas a znalosti věnují pomoci obětem v občanském sdružení. BKB poskytuje tři druhy sociálních služeb: odborné sociální poradenství, telefonickou krizovou pomoc a službu intervenčního centra. Je poskytována prostřednictvím:

- Celostátní síť poraden BKB
- Centrály BKB
- Linky BKB – nonstop pomoc obětem a svědkům trestných činů
- DONA linky – nonstop pomoc obětem domácího násilí
- Intervenčního centra BKB (www.bilykruhbezpeci.cz)

DONA linka - Specializovaná celostátní služba telefonické krizové pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím. Pracuje nepřetržitě, v provozu je od 11. září 2001. Pomáhá každému, kdo se cítí ohrožen domácím násilím nebo je svědkem domácího násilí. Pomáhá profesionálům, kteří při výkonu svého povolání přicházejí do prvního či opakovaného kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Respektuje požadavek diskrétnosti. Zřizovatelem této linky je Bílý kruh bezpečí. Nonstop krizová linka - telefon 251 511 313 (www.donalinka.cz).

Toto občanské sdružení jsem uvedl na prvním místě vzhledem k tomu, že díky činnosti právě BKB vůbec vznikl zákon na potírání DN. Bílý kruh bezpečí se i nadále věnuje pomoci obětem domácího násilí a to samozřejmě i dětem, které jsou násilím ohroženy. Podle statistik BKB patří až dvacet procent klientů k osobám ohroženým domácím násilím. Podle rozsahu deprivace jsou schopni poradci poskytnout příslušnou intervenci, kdy mezi nadstandardsy poraden patří i poskytování cílené terapie. Ve dvacetileté činnosti BKB se mimo jiné osvědčili i víkendové terapeutické pobyty pro klienty BKB. V rámci těchto pobytů je věnována odborná terapie i dětem ohrožených domácím násilím.

4.2.2 Linka Bezpečí dětí a mládeže

Linka Bezpečí dětí a mládeže - telefonická pomoc dětem je sdružení, které bylo založeno za účelem pomoci dětem a mladým lidem nejen v jejich obtížných životních situacích, ale i při jejich každodenních starostech a problémech. Sdružení je akreditováno v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice. Sdružení je dále členem celosvětové asociace linek důvěry Child Helpline International (CHI). K naplňování poslání slouží následující linky krizové intervence, které Sdružení provozuje:

- Linka bezpečí
- Linka vzkaz domů
- Internetová linka
- Chat linky bezpečí
- Rodičovská linka (www.donalinka.cz).

4.2.3 Občanské sdružení ROSA

Občanské sdružení ROSA – Centrum pro týrané a osamělé ženy. Je nestátní nezisková organizace, která se ve své činnosti zaměřuje na přímou komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci tohoto jevu. Usiluje o zlepšení systému pomoci ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem. Jeho součástí je i odborné specializované poradenství a komplexní pomoc pro ženu – oběť domácího násilí, mezi níž patří krizová intervence, sociálně-terapeutické poradenství, vytvoření bezpečnostního plánu, poskytování utajeného azylového bydlení a telefonickou krizovou pomoc pro všechny oběti domácího násilí. Pomáhá ženám od roku 1993, nejprve jako nadace, od roku 1998 jako občanské sdružení. Jedná se o komplexní pomoc, jejímž cílem je i uznání domácího násilí jako celosvětového problému a zlepšení systému pomoci ženám, obětem domácího násilí a jejich dětem (www.rosa-os.cz).

4.2.4 Občanské sdružení ACORUS

Občanské sdružení ACORUS - pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Občanské sdružení, provozuje Psychosociální centrum Acorus, poskytující osobám ohroženým domácím násilím pomoc v překonávání nepříznivé sociální situace. Poskytované služby respektují lidskou důstojnost, vychází z individuálních potřeb uživatelů a uživatelék služeb, podporující rozvoj samostatnosti a začlenění do běžného života bez přítomnosti násilí. Pomoc je poskytována prostřednictvím služeb: azylový dům, krizová pomoc a odborné sociální poradenství. Nonstop krizová linka – 283892772 (www.acorus.cz).

4.2.5 KOORDONA

KOORDONA - neboli „Koalice neziskových organizací proti domácímu násilí“. Tato organizace byla založena dne 25. 11. 2004 v Praze jako volné sdružení organizací, zabývajících se právy žen v kontextu násilí na ženách a domácího násilí. Vznikla v návaznosti na společnou roční mediální a osvětovou kampaň proti domácímu násilí. Je volným sdružením neziskových organizací. Jedná se o organizaci, poskytující poradenskou činnost, spojenou s vedením azylových domů (s utajenou či neutajenou adresou) pro ženy - oběti domácího násilí, specializované právní a psychosociální poradny. Koordona je organizace, poskytující osvětu k problematice porušování lidských práv žen, jejíž poradenská činnost

zahrnuje i oblast domácího násilí, a v neposlední řadě azylové domy pro matky s dětmi, kdy klientela není jenom z oblasti domácího násilí (www.koordona.cz).

4.2.6 PERSEFONA o.s.

Organizace Persefona o. s. vznikla odloučením programu proti domácímu násilí Ligy lidských práv, který poskytoval pomoc obětem domácího násilí již od roku 1999. Organizace je registrovaným poskytovatelem odborného sociálního poradenství obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění. Rozsahem služeb pokrývá psychologickou, sociální a právní pomoc obětem uvedeného přikopí i jejich blízkým v rámci Brna a Jihomoravského kraje. Celorepublikový dopad činnosti Persefony je ve vzdělávacích a expertních aktivitách, ve kterých se především soustředí na školení širší odborné veřejnosti a upozorňuje na bílá místa v péči o oběti domácího násilí a znásilnění (www.persefona.cz).

4.2.7 Fond ohrožených dětí, o.s. (dále jen FOD)

Založení a poslání

Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, s působností na celém území České republiky.

Hlavní směry činnosti

- pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým, se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodin,
- provoz krizové linky 776 833 333 pro matky, které tají těhotenství a porod,
- vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti,
- Klokánek - rodinná péče místo ústavní výchovy,
- provoz azylových domů pro rodiny s dětmi a mládež bez domova,
- poradenská a hmotná pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám,
- osvěta a snaha o zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí.

Pracoviště FOD

Úkoly a cíle FOD při ochraně ohrožených dětí zajišťují v místech a regionech pracoviště FOD, jimiž jsou pobočky, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a azylové domy pro rodiny s dětmi a pro mládež odcházející po dosažení zletilosti z ústavní výchovy, popř. z náhradních či vlastních rodin (www.klokanebrno.cz).

4.2.8 Charita ČR - Služby sociální prevence

Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

Charita ČR provozuje

1. Azylové domy

Pobytové služby poskytované na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

2. Krizová pomoc

Terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu poskytovaná osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami.

3. Intervenční centra

Terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu. Na základě rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí nebo zákazu vstupu do něj vydaného podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení opisu tohoto rozhodnutí intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí, nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany

děti, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy (www.charita.cz).

4. Oblastní charita Havlíčkův Brod - Charitní domov pro matky s dětmi

Charitní domov pro matky s dětmi Havlíčkův Brod poskytuje služby osobám v krizové sociální situaci, jako jsou ženy, které se staly obětí domácího násilí. Posláním je pomáhat matkám s dětmi a ženám - obětem domácího násilí, překlenout nepříznivou sociální situaci, kterou nejsou schopny řešit samy, poskytnutím sociální služby, která zahrnuje ubytování na nezbytně nutnou dobu, v případě potřeby i utajené. Oblastní charita usiluje o samostatnost uživatelů v souvislosti s řešením krizových situací. Uživatele vede k využívání běžně dostupných služeb a podporuje jejich sociální začleňování zpět do přirozeného prostředí. Cílem zařízení je poskytovat kvalitní a odborné služby, které pomohou matkám s dětmi překonat jejich nepříznivou sociální situaci a zapojit se do běžného života. Pro uživatele zajišťují bezpečné zázemí, které nenahrazuje plně domácí prostředí a prostřednictvím individuální práce s uživatelem podporují schopnosti a využívání místních služeb, které jsou poskytovány 24 hodin denně. Charita poskytuje sociálně - terapeutickou činnost, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí a zprostředkování kontaktu s odborníky (www.charitahb.cz).

4.3 Linky důvěry

Velkou pomocí pro zvládání traumat způsobených domácím násilím jsou rovněž linky důvěry. Jejich výhodou je především okamžitá pomoc, které se klientovy po navázání kontaktu s odbornou radou dostane. Vedle některých výše uvedených linek důvěry bych uvedl ještě některé linky, které sehraávají obrovskou pomoc potřebným klientům.

4.3.1 Sdružení Linka bezpečí

Anonymní poradenství 24 hodin. Linka bezpečí je bezplatná telefonická linka krizové pomoci pro děti a mladistvé (do 18 let, studenti do 26 let). Je v provozu 24 hodin denně po celý rok a je dostupná z celé České republiky zdarma jak z pevné linky, tak i z mobilních telefonů. Linka bezpečí ctí zásadu anonymity klienta a tak, pokud klienti sami nechtějí, nemusí sdělovat své osobní údaje. Posláním Linky bezpečí je poskytovat telefonickou krizovou pomoc a poradenství dětem a mladistvým, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci

takového rozměru, že ji nemohou, nebo nedokážou zvládnout vlastními silami. Linka bezpečí pomáhá dětem a dospívajícím řešit těžké životní situace. Slouží především těm, kteří si nevědí rady se svými problémy, cítí se ohroženi, osamělí, zrazení, zmatení a z nejrůznějších důvodů se nechtějí nebo nemohou svěřit někomu ze svého okolí. Přesto však potřebují pochopení, podporu, důvěru a zároveň kvalifikovanou radu a pomoc.

Pomoc Linky bezpečí spočívá především v tom, že umožňuje dětem, aby se bez obav někomu svěřily se svými problémy. Aby se mohly poradit, jak se zachovat v určitých životních situacích, které se jim jeví jako složité. Na Lince bezpečí mohou najít podporu, porozumění, radu či se mohou domluvit na zprostředkování konkrétní pomoci. Tu už však dále zajišťují jiné instituce (např. orgány sociálně právní ochrany dítěte, policie, apod.). Je třeba poznamenat, že Linka bezpečí se zabývá telefonickou krizovou intervencí, a proto klienty nikde osobně nezachraňuje, nemá možnost je přechodně ubytovat či někde vyzvedávat.

Dále poskytuje Linka bezpečí klientům kontakty na různé instituce, které jim mohou pomoci s jejich starostmi (www.sdruzenilinkabezpeci.cz).

4.3.2 Helpline RUŽOVÁ LINKA

Je telefonická linka pro děti a mladé lidi ve stavu akutní krize nebo v situaci, kdy si neumějí poradit nebo se rozhodnout. Děti samy předpokládají, že by takovou službu využily, kdyby se dostaly do velmi vážné situace a obávaly se svěřit rodičům proto, že vědí, že jejich rodiče mají málo času, málo porozumění, podceňují jejich problémy, nezajímají je jejich stresy (násilí ve výchově, komunikaci, rodičovské násilí, nadměrná konzumace alkoholu, drog či jiná zatěžující odlišnost) (www.ruzovalinka.cz).

5 PREVENCE KRIMINALITY

Prevence kriminality je v současné společnosti velice důležitým hlediskem a proto je nutné ji věnovat pozornost. V následujících kapitolách se zaměřím na vymezení prevence kriminality obecně a vymezím strukturu prevence kriminality.

5.1 Vymezení pojmu prevence kriminality

„Prevence kriminality je definována jako ofenzivní strategie boje s trestnou činností. Na rozdíl od represivních metod, koncipovaných zejména v rámci trestní politiky, využívá především metod nerepresivních, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchání kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů.“ (www.mvcr.cz).

„Cílem preventivní politiky je především snížení míry a závažnosti trestné činnosti a zvýšení pocitu bezpečnosti občanů. Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky. Tato úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí a sociální vyloučení.“

Pojem prevence kriminality zahrnuje komplex opatření sociální prevence, situační prevence, prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností.“ (<http://aplikace.mvcr.cz/>).

5.2 Struktura prevence kriminality

V níže uvedených kapitolách se zmíním o jednotlivých strukturách prevence kriminality.

5.2.1 Sociální prevence

Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických

podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti. Sociální prevence je součástí sociální politiky. Efektivita sociální prevence je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná, lze na ni jen usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních perspektiv jedinců - objektů preventivního působení.

5.2.2 Situační prevence

Situační prevence vychází ze zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna adekvátní volbou opatření a finančními a personálními prostředky do ní vložených. Těžiště odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané a obce a v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR.

Veškerá opatření prováděná v rámci situační prevence lze podle tohoto pojetí rozdělit do tří skupin:

- 1. Osvětová činnost**, což je například informování veřejnosti o trestné činnosti, informování o práci policie, vysvětlení smyslu zabezpečovacího systému.
- 2. Konkrétní opatření** ohrožených nebo rizikových fyzických a právnických osob, mezi něž můžeme zařadit například zabezpečení bytů, domů, chat, kanceláří, skladů, automobilů.
- 3. Systémová opatření** na základě vyhodnocení trestné činnosti, kdy tímto opatřením může být například zkvalitňování právních norem, rozvoj elektrické zabezpečovací signalizace a elektronické požární signalizace, zvýšení profesionality bezpečnostních složek, změny v pojistných podmínkách pojišťoven apod. (Kittlerová, 2010).

5.2.3 Prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů

Viktimologie je vědní obor, který se zabývá oběťmi trestných činů, jejich typologií a předpoklady stát se obětí trestného činu. Stejně tak se věnuje problematice obětí z hlediska jejich vyrovnání se s činem, který na nich byl spáchán (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Viktimologie>).

Viktimologie zkoumá zejména následující jevy:

- osoba oběti (její biologické, psychické a sociální vlastnosti),
- vztahy mezi obětí a pachatelem,
- proces viktimizace (zejména role oběti v něm),
- role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci,
- pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace,
- ochrana občanů před viktimizací.

Viktimností se nazývají předpoklady stát se obětí trestného činu.

Viktimizace se nazývá proces, kterým se člověk stává obětí trestného činu.

Prevence viktimnosti je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. v praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni (Kittlerová, 2010).

5.3 Úroveň preventivních aktivit

Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární a terciární prevenci.

5.3.1 Primární prevence kriminality

Primární prevence kriminality zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity, které jsou zaměřené pro nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže, především na využívání volného času, možnosti sportovního vyžití apod. Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, školách a v lokálních společenstvích (Kittlerová, 2010).

5.3.2 Sekundární prevence kriminality

Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná

sociální péče), dále sociálně patologickými jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, internetnické konflikty, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčinami kriminogenních situací (Kittlerová, 2010).

5.3.3 Terciární prevence kriminality

Terciární prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění včetně rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí (Kittlerová, 2010).

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany (Kittlerová, 2010).

5.4 Možnosti prevence domácího násilí

V úvodu této kapitoly bych se vrátil k hlavnímu cíli diplomové práce - snaze zmapovat pomoc ohroženým dětem domácího násilí. Domnívám se, že hlavní pomocí dětem by bylo, kdyby vůbec k domácímu násilí nedocházelo. K tomu také spěje systém preventivních opatření směřující ke snížení počtu páchaného domácího násilí a i preventivní činnost směřující k ohroženým osobám (převážně ženám) a k vysvětlení, jak se hned v počátku tohoto násilí proti násilné osobě bránit. Preventivních opatření směřujících přímo k ohroženým dětem není až tak mnoho, protože preventivní působení se k dětem z technických důvodů nedaří směřovat. Budu tedy popisovat prevenci zaměřenou na oběti a případné potenciální oběti domácího násilí, protože pokud je v tomto směru prevence účinná, tak je to prevence i před ohrožením dětí domácím násilím. Pokud totiž ohrožená žena (nejčastěji matka) dokáže včas reagovat na první příznaky domácího násilí, tak podstatně sníží trauma dítěte z tohoto druhu násilí.

System prevence proti páchání domácího násilí lze rozdělit na opatření, která provádí státní orgány a na prevenci vycházející z činností výše popsaných nevládních neziskových organizací.

Veškerá činnost všech státních orgánů na úseku prevence před domácím násilím by měla vycházet z Národního akčního plánu prevence domácího násilí, který vznikl na základě podnětu Výboru pro prevenci domácího násilí a doporučení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. Materiál reaguje na aktuální situaci v České republice. Národní akční plán prevence domácího násilí je jedním z kroků systémového řešení této problematiky. Plán navrhuje hlavní cíle a příslušná opatření jak v oblasti prevence, tak i v oblasti represe. Na jeho přípravě se podílela celá řada odborníků nejen ze státní správy, ale i justice, akademické sféry a neziskových organizací. Materiál obsahuje tyto oblasti: Podpora osob ohrožených domácím násilím, Děti ohrožené domácím násilím, Práce s násilnými osobami, Vzdělávání a interdisciplinární spolupráce, Společnost a domácí násilí, Analýzy a studie, Legislativa.

Národní akční plán prevence domácího násilí se zaměřuje na děti jako na ohrožené osoby i jako na svědky domácího násilí. Plnění úkolů z programu má zlepšit postavení takových dětí, umožnit jim přístup k účinné terapii, právně upravit pravidla styku s násilnou osobou a podobně. V plánu je vymezeno několik oblastí, kterým je nutné se nadále věnovat, kdy hned na druhém místě jsou právě ohrožené děti. V akčním plánu se uvádí, že navazuje na Národní strategii prevence násilí na dětech v České republice v letech 2008-2012 a na Národní akční plán realizace této strategie. Pomoc dětem předpokládá koordinaci přijímaných opatření a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Navrhované změny se týkají zajištění dostupnosti kvalitních zařízení, která jsou schopna poskytovat kvalifikovanou pomoc dětem. Jsou zde popsány i aktivity na pomáhající profese a všechny, kdo s dětmi přicházejí do styku. Bohužel však v akčním plánu prevence domácího násilí pouze zůstává u konstatování, že budou vytvořeny podmínky pro další vzdělávání pedagogů, lékařů, sociálních pracovníků a policistů v oblasti pomoci dětem ohrožených domácím násilím, ale jak konkrétně tyto podmínky budou vytvořeny již v Národním akčním plánu prevence domácího násilí není.

Na Národní akční plán prevence domácího násilí se pak odkazují plány prevence proti domácímu násilí jednotlivých ministerstev. Jedná se zejména o MV, MŠMT, MPSV, Ministerstvo zdravotnictví a podobně. Jednotlivá ministerstva své plány prevence před

domácím násilím rozpracovávají na jednotlivé úkoly, jako je například podpora informovanosti veřejnosti o nebezpečnosti domácího násilí, další vzdělávání kompetentních osob, ale i na vypisování dotačních programů a grantů na podporu potírání domácího násilí.

Protože pracuji jako policista, popíšu systém prevence Ministerstva vnitra České republiky a potažmo Policie České republiky až na nejnižší složky územních odborů Policie České republiky.

Veškerá preventivní činnost Ministerstva vnitra a Policie České republiky vychází z Programu prevence kriminality na rok 2012, který byl přijat 23.12.2011 v souladu s vládou schválenou „Strategií prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015“ (usnesení vlády č. 925 ze dne 14. prosince 2011).

Cíle Programu prevence kriminality:

1. snižování míry a závažnosti trestné činnosti a zvyšování pocitu bezpečí občanů,
2. snížení výskytu delikventní činnosti u cílových skupin definovaných ve Strategii prevence kriminality nebo jejich ochrana,
3. efektivní a koordinovaný systém prevence kriminality,
4. komplexní přístup v komunitách postavený na spolupráci obce, Policie ČR a dalších subjektů.

Z uvedených cílů se může zdát, že v něm nejsou zahrnuty cíle na boj proti domácímu násilí. Cíle jsou záměrně zpracovány v širším měřítku, kdy v cíli č.1 je zahrnutý i boj proti domácímu násilí.

Tento program slouží především jednotlivým obcím, které se chtějí podílet na boji proti kriminalitě, aby na základě svých Programů prevence kriminality rozpracovali vlastní projekty, které mohou být dotovány z prostředků MV.

Jednu z kampaní proti domácímu násilí provádí také Policie České republiky, Krajské ředitelství policie kraje Vysočina, a to formou přednášek, besed a diskusí svoji činnost v prevenci proti domácímu násilí směřují policisté do mateřských, základních a středních škol, kde se setkávají s žáky a studenty a tyto seznamují s problematikou domácího násilí a možnostmi řešení různých situací, do kterých se mohou dostat. V souvislosti s touto činností

jsou vydávány tiskoviny, informační letáky, plakáty, kalendáře a to jak nástěnné, tak kapesní. Právě malý kapesní formát kalendářů je velmi praktický, neboť zásadní informace mohou mít osoby ohrožené vloženy díky malému rozměru kalendáře například v peněžence nebo diáři a tudíž okamžitě k dispozici. Na problém domácího násilí se dále snaží Policie České republiky upozornit a zároveň informovat veřejnost informačními letáky a plakáty se základními informacemi o domácím násilí. Informační letáky a plakáty jsou distribuovány do supermarketů, zdravotnických zařízení, úřadů, škol, školek a dále všude tam, kde se mohou nalézat osoby ohrožené domácím násilím.

5.4.1 Realizace preventivních opatření na místní úrovni

V předchozí kapitole jsem popsal realizaci preventivních opatření také na místní úrovni, ale z pohledu prevence prováděné Policií České republiky. Prevence prováděná Policií České republiky má samozřejmě nejpodstatnější význam, neboť kdo jiný by měl odborněji dělat prevenci před kriminalitou, tedy i před domácím násilím, než Policie ČR, která nejlépe ze své činnosti ví, kde společnost „tlačí bota“. Policie České republiky pak především předává podklady pro zpracování potřebných preventivních projektů a provádí odborný dozor nad vlastní realizací těchto projektů.

Jako příklad realizace prevence proti kriminalitě na místní úrovni bych uvedl příklad spolupráce Územního odboru Policie ČR Jihlava se Statutárním městem Jihlava. Statutární město Jihlava schválilo dne 26.1.2012 svůj vlastní Program prevence kriminality města Jihlavy na rok 2012. Podle tohoto programu je pak rozpracována strategie realizace jednotlivých projektů směřujících k potlačení kriminality. V Programu prevence si Jihlava vytýčila sedm základních problematik a mezi ně patří i prevence směřující ke snížení případů páchaného domácího násilí. K naplnění tohoto úkolu, tedy snížení případů domácího násilí, byly vypracovány celkem čtyři projekty, na kterých se podílí jak Policie České republiky, tak Městská policie Jihlava, ale i Sociální odbor Magistrátu města Jihlavy a neziskové organizace Bílý kruh bezpečí a občanské sdružení Nebojte se policie. Projekty jsou realizovány od rozšiřování informovanosti o nebezpečnosti domácího násilí mezi veřejností (různé besedy a semináře), až po poskytování potřebné intervence ohroženým osobám a příslušné terapie ohroženým dětem. Specifikem je činnost občanského sdružení Nebojte se policie. Vzhledem k tomu, že uvedené občanské sdružení působí především na území Kraje Vysočina, tak se právě jeho činnosti budu věnovat trochu podrobněji níže.

Občanské sdružení „Nebojte se policie“

Občanské sdružení „Nebojte se policie“ bylo založeno v srpnu 2011 z iniciace skupinky bývalých policistů, kteří jeho založením napomáhají Policii České republiky v propagaci dobrého jména policie a snaží se s veřejností spolupracovat i z pohledu již běžného civilního občana. Před registrací na Ministerstvu vnitra muselo občanské sdružení získat souhlas od policejního prezidenta k používání slova POLICIE v názvu sdružení. Policejní prezident souhlas udělil, což samo o sobě členy sdružení zavazuje nejen k dobré propagaci policie, ale hlavně k aktivní činnosti směřující ke snižování kriminality, což je hlavní úkol sdružení. K tomu sdružení využívá především formu interaktivních besed s mladými lidmi. Jedním z neefektivnějších projektů sdružení je projekt nazvaný „Zvyšování právního vědomí mladých lidí při jednání s policií“. Projekt se snaží vyváženou formou informovat mladé lidi, jaké povinnosti musí oni plnit vůči policii a jaké povinnosti má zase policie vůči nim. Součástí projektu je i informace o způsobu podávání stížnosti proti nesprávnému postupu policistů. Tento projekt byl realizován již na podzim roku 2011 za podpory Krajského úřadu a Statutárního města Jihlavy a během besed se na něm vystřídalo přes tisíc žáků základních a především středních škol. Pro střední školy totiž projekt počítá s jasnou návazností jednotlivých besed a tím i zlepšení důvěry žáků a vedení školy k lektorovi, který besedy realizuje. Tématem besed v třetím a případně čtvrtém ročníku je právě problematika domácího násilí. Účastníky těchto besed je obsah i forma realizace vysoce kladně hodnocena. Besedy jsou věnovány žákům, kteří sami již navazují své první partnerské kontakty a na uváděných příkladech si velice dobře uvědomují rizika, která mohou přinést násilné sklony druhého partnera. Besedy nejsou navíc pouhým povídáním o znacích domácího násilí a jeho postihu. K výkladu jsou využívány různé kazuistiky a videopomůcky (opět případy těch nejtragičtějších případů domácího násilí).

Uvedené besedy mají v projektu vytýčeny tři nosné cíle:

1. Upozornit na možný postih násilných osob (z pohledu případné násilné osoby).
2. Upozornit na možnosti, jak se domácímu násilí bránit (z pohledu ohrožené osoby).
3. Připravit účastníky besedy na možnost, že i na ně se může obrátit o radu někdo známý a oni mohou začínající ohrožené osobě pomoc již jenom tím, že ji vyslechnou a případně jí dokážou doporučit instituci, která domácí násilí řeší.

Tato strategie vychází z předpokladu, že právě vysvětlováním mladým lidem, jak zákeřné domácí násilí je, může dojít k jeho snížení, což je daleko lepší, než jen domácí násilí řešit represí, když už je. Některé názory totiž hovoří, že vykládat mladým lidem o domácím násilí je zbytečné, že je to ještě nezajímá a že je potřeba prevenci zaměřit až do rodin, kde může k domácímu násilí docházet nebo již dochází. Podle názoru o.s. Nebojte se policie je však daleko efektivnější páchání domácího násilí předcházet osvětou u mladých lidí, než je pak řešit tam, kde už k němu dochází. Práce s násilnou osobou, aby své chování změnila, je dosti problematická a málokdy vede k nějakému zlepšení.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VYMEZENÍ PROBLEMATIKY PRAKTICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE

V následující praktické části bude nejdříve dotazníkovým šetřením proveden výzkum v 8. a 9. třídách základních škol k problematice domácího násilí, zejména bude tímto šetřením zjišťováno všeobecné povědomí těchto žáků ohledně problematiky domácího násilí. Dále bude zjišťováno, zda žáci vědí, které instituce se problematikou domácího násilí zabývají a kde by v případě, že se s domácím násilím setkají, mohli očekávat nebo žádat pomoc. Metodologická technika bude spočívat ve sběru dat pomocí kvantitativního výzkumu a následném vyhodnocení dotazníků. Tohoto sběru dat se zúčastním jako tazatel. Výzkum bude založen na metodě self – reportů – sami respondenti vypovídají prostřednictvím anonymního dotazníku. Provedu analýzu dotazníkového šetření a vyhodnocení tohoto šetření. Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření bude stanoveno, zda byly potvrzeny či vyvráceny hypotézy stanovené v této diplomové práci k dané problematice.

7 HYPOTÉZY K PROBLEMATICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Na základě rozboru odborné literatury jsem stanovil tyto hypotézy:

H1 Děti rozpoznají znaky domácího násilí.

H2 Děti neznají instituce zabývající se poskytováním pomoci obětem domácího násilí.

H3 Děti vědí, o možnostech pomoci v případě výskytu domácího násilí u nich v rodině a vědí, jak pomoci využít.

8 DOTAZNÍK K PROBLEMATICE DOMÁCIHO NÁSILÍ

Domácí násilí páchané na dětech je jednou z nejhorších věcí, kterou si může dítě nést ve svém podvědomí po celou dobu svého dalšího života s sebou. Děti na druhém stupni základní školy jsem zvolil proto, že by již mohly rozpoznat rizika vztahující se k problematice domácího násilí a možnosti pomoci při jeho páchání.

8.1 Teorie dotazníku

Pro praktickou část diplomové práce jsem zvolil dotazníkovou metodu a to jednak z důvodu časové nenáročnosti pro respondenty a zachování jejich anonymity, ale také z důvodu sběru většího množství dat než u jiných výzkumných metod.

Za výhodu dotazníkového šetření bych v tomto případě označil vysokou návratnost dotazníků po vyplnění respondenty, a to z důvodu osobního kontaktu s respondenty ve třídách. K výzkumu byl použit jeden, pro všechny respondenty stejný typ dotazníku (viz Přílohy – Vzor dotazníku).

Žáci v 8. a 9. třídách základních škol byli ústně požádáni o vyplnění dotazníku a zároveň jim bylo vysvětleno, proč dotazníkové šetření probíhá. Dále jim bylo sděleno, že vyplnění dotazníku je dobrovolné. Při vyplňování dotazníků byla zachována anonymita a chráněno soukromí jednotlivých respondentů.

Otázky v dotazníku obsahovaly uzavřené, polouzavřené i otevřené odpovědi. Některé otázky nabízely jen možnost ANO či NE, případně obsahovaly volné místo pro vysvětlení postoje nebo pro další doplnění, některé obsahovaly více možností nebo další alternativu vlastního názoru nebo návrh, některé otázky byly zcela otevřené.

Dotazník zjišťoval nejen problematiku týkající se domácího násilí, ale v úvodní části byly otázky obecné - typu - zda je respondent chlapec nebo dívka, zda žije na vesnici či ve městě, z jaké rodiny pochází apod.

8.2 Oblast zkoumání a vymezení výzkumného vzorku

Do výzkumu byli zapojeni žáci 8. a 9. tříd ze třech základních škol v kraji Vysočina. Jednalo se celkem o dvě školy z většího města a jednu školu z menší obce kraje Vysočina.

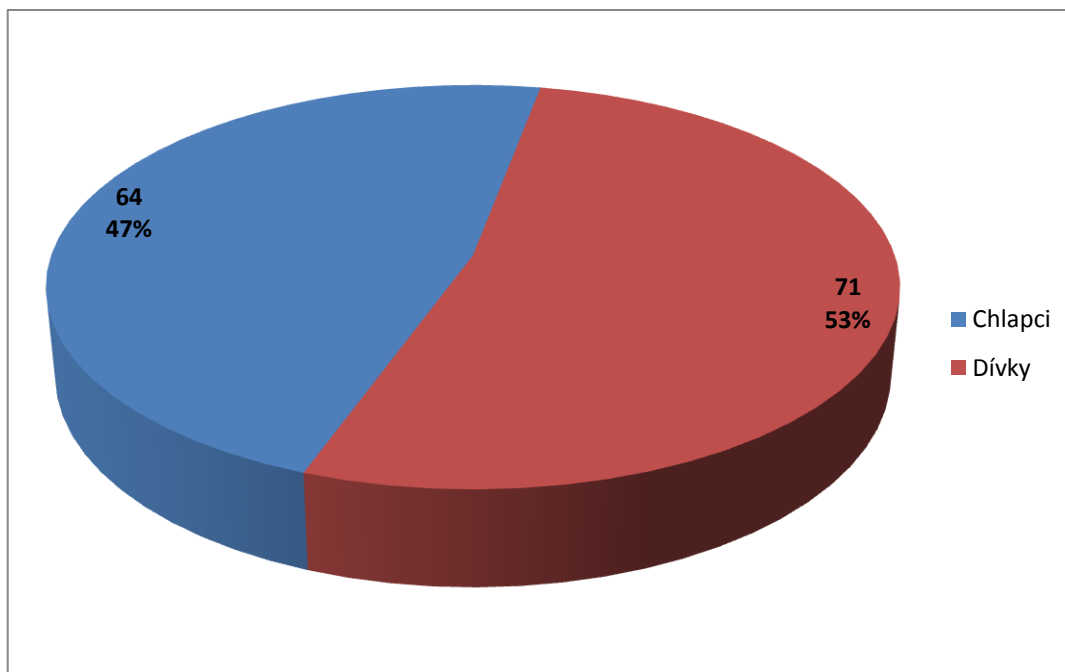
Do výzkumného vzorku byli zahrnuti chlapci i dívky ve věkovém rozmezí od 14 -16 let. Celkem se výzkumu zúčastnilo 135 žáků z toho 71 dívek a 64 chlapců. Z tohoto počtu 135 žáků bylo 58 žáků (chlapců i dívek) z 8. tříd a 77 žáků (chlapců i dívek) z 9. tříd.

8.3 Vyhodnocení dotazníku k problematice domácího násilí

Otázka č. 1

Jsi a) chlapec nebo b) dívka?

Dotazník vyplnilo celkem 135 žáků, z toho 64 chlapců, což je 47% z výzkumného vzorku a 71, dívek což je 53%.

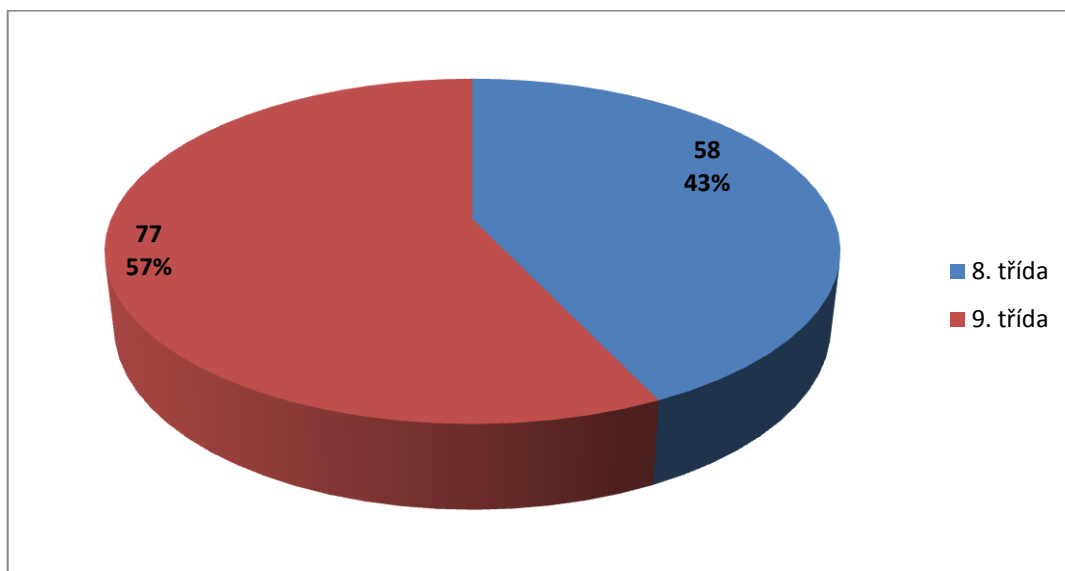
Graf 1: Počet respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu- rozdělení dle pohlaví

Pro vyšší objektivitu výzkumu by bylo vhodnější, aby poměr dívek a chlapců byl rovnoměrný, ale skladbu tříd nebylo možno nijak ovlivnit.

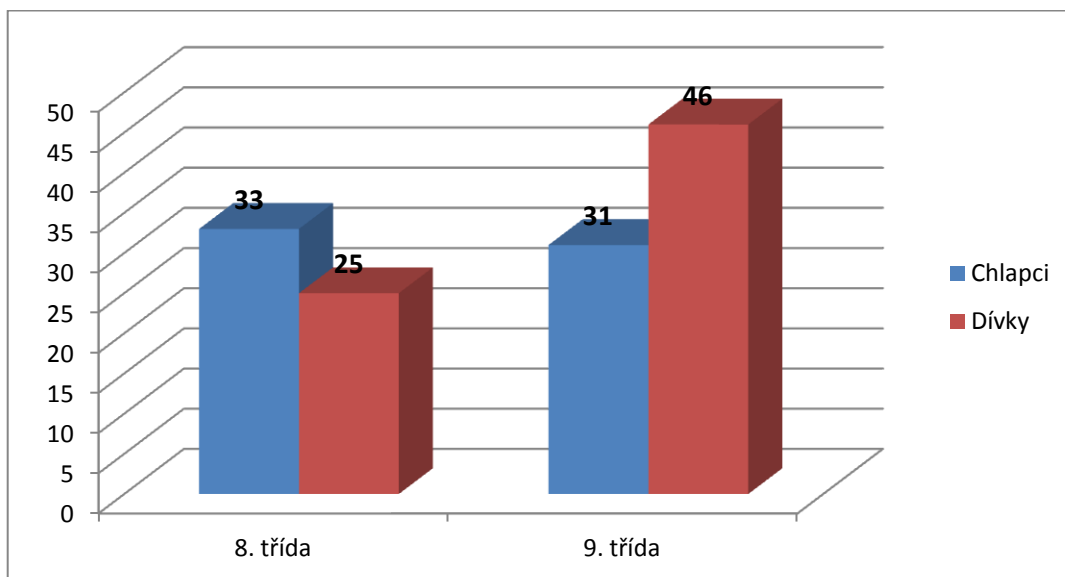
Otázka č. 2

Který ročník základní školy navštěvuješ?

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že ze 135 žáků, kteří se výzkumu zúčastnili, bylo 58 žáků z 8. tříd a 77 žáků z 9. tříd základních škol, na nichž se prováděl výzkum.

Graf 2 Počet respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu- rozdělení dle tříd

Graf 3 Rozdělení žáků podle tříd a pohlaví

Při detailnějším rozboru z výzkumu vyplynulo, že se dotazníkového šetření zúčastnilo 25 dívek z 8. tříd a 33 chlapců z 8. tříd, dále 46 dívek z 9. tříd a 31 chlapců z 9. tříd.

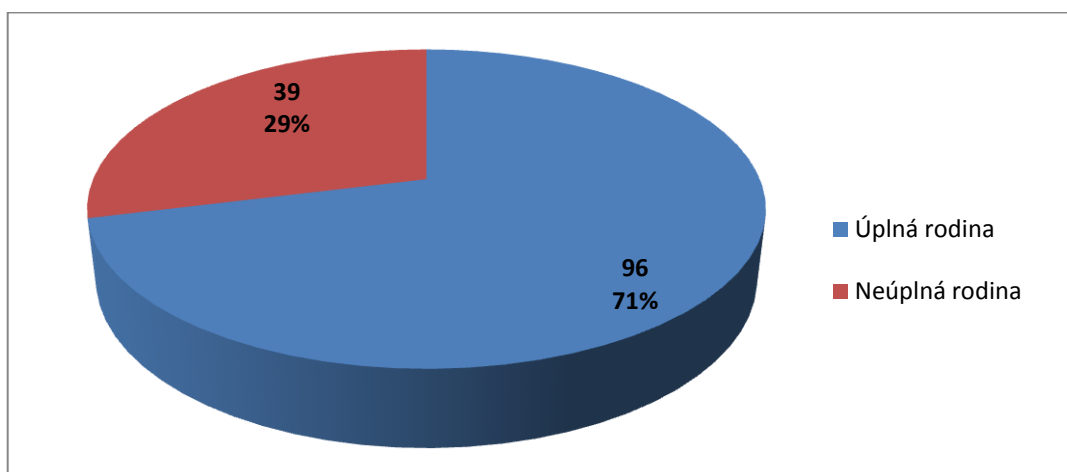
Otázka č. 3

Pocházíš z rodiny:

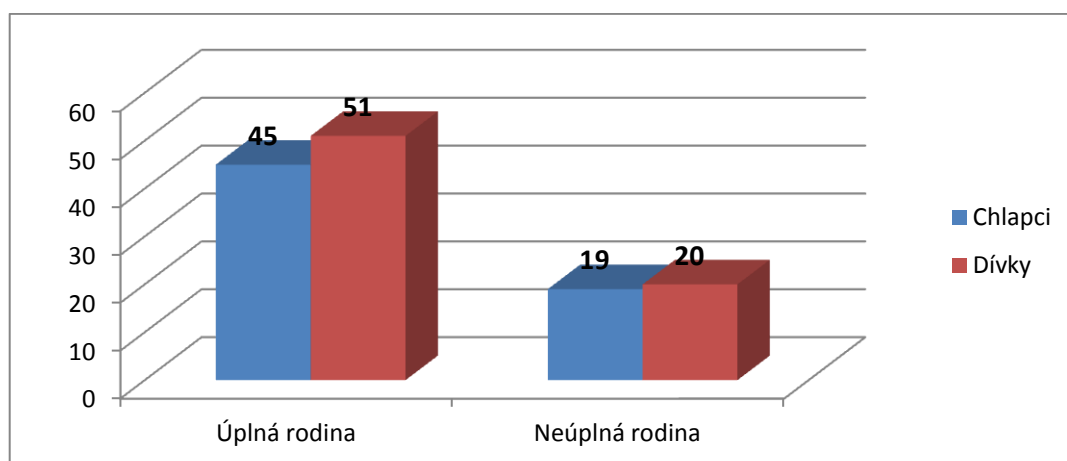
a)úplné (oba rodiče) b)neúplné (jeden rodič)?

Ze 135 žáků, dle dotazníku, pochází 96 žáků z rodiny úplné a 39 žáků z rodiny neúplné. Z tohoto počtu pochází 45 chlapců z úplné rodiny a 19 chlapců z neúplné a 51 dívek pochází z úplné rodiny a 20 dívek z neúplné.

V grafu č. 4 je zaznamenán přehled žáků celkově, dále přehled žáků z úplné a neúplné rodiny s dalším dělením na chlapce a dívky.

Graf 4 Rozdělení žáků podle úplnosti rodiny

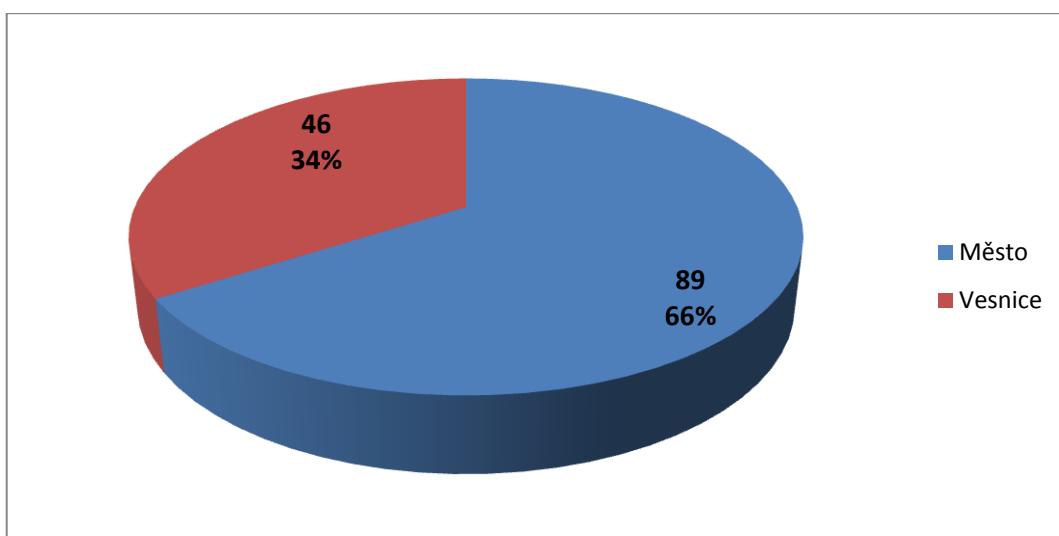
Graf 5 Rozdělení žáků podle úplnosti rodin – rozděleno na chlapce a dívky

Otázka č. 4

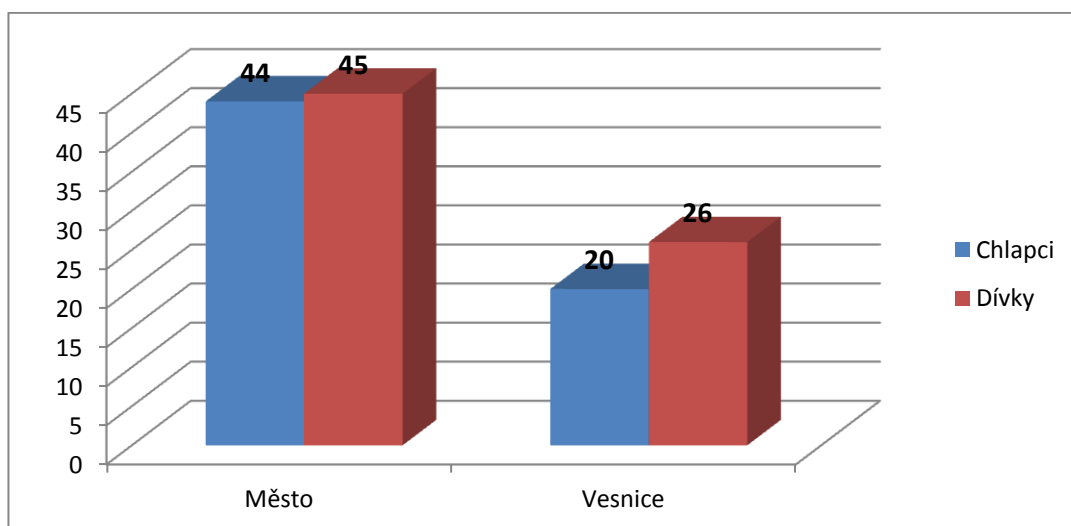
Bydliště: a) ve městě b) na vesnici ?

Ze 135 dotazovaných žáků odpovědělo 89 žáků (66%), že bydlí ve městě a 46 žáků (34%) odpovědělo, že bydlí na vesnici. Z toho 44 chlapců bydlí ve městě a 20 na vesnici a 45 dívek bydlí ve městě a 26 na vesnici.

V grafu č. 6 můžeme vidět poměr žáků žijících ve městě a na vesnici. V grafu č. 7 můžeme sledovat poměr dívek a chlapců, kteří bydlí ve městě a na vesnici.

Graf 6 Rozdělení žáků podle místa bydliště

Graf 7 Rozdělení žáků podle místa bydliště – rozdělení na chlapce a dívky

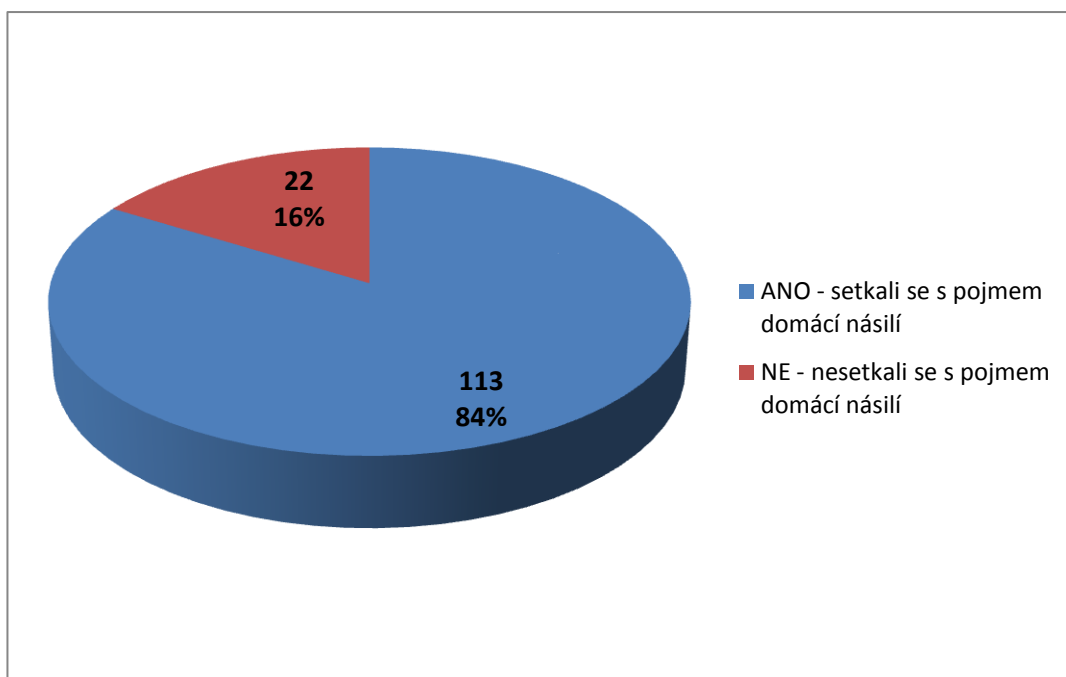
Otázka č. 5

Setkal (a) jsi se někdy s pojmem „Domácí násilí“?

a) ano b) ne

Na tuto otázku ze 135 dotazovaných žáků odpovědělo kladně 113 žáků, což činí 84 % dotázaných, záporně 22 žáků, což činí 16 % dotázaných.

Výsledek, který jsem získal rozbořením odpovědí na pátou otázku, má pro diplomovou práci dosti podstatný význam. Závěr, že s pojmem domácí násilí se setkalo 84 % dotázaných, je velice zajímavý. Svědčí o tom, že se děti s problematikou domácího násilí setkávají. Pro potvrzení stanovených hypotéz bude ale důležitý následný rozbor získaných hodnot, který musí určit, zda se žáci s pojmem domácího násilí setkali v rámci osvěty v boji proti domácímu násilí (to by byl velice dobrý jev) nebo se s ním setkali osobně v jejich rodinách.

Graf 8 Počet respondentů, dle odpovědi na otázku č. 5

Otázka č. 6

Jestli ano, tak kde jsi se s ním setkal(a)?

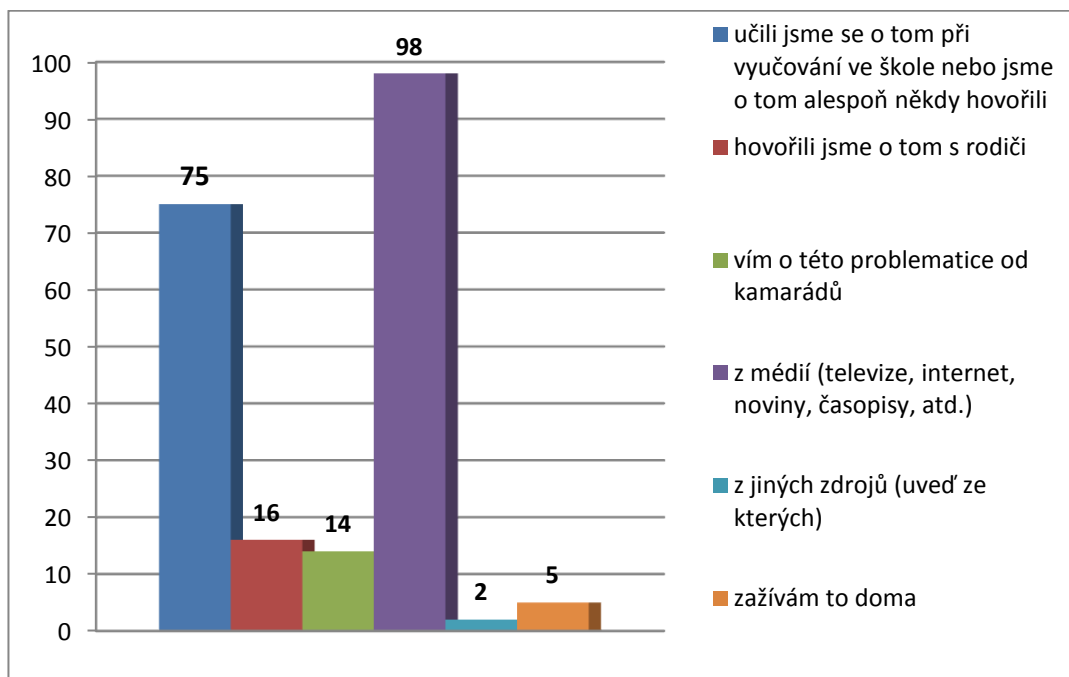
- a) učili jsme se o tom při vyučování ve škole nebo jsme o tom alespoň někdy hovořili
- b) hovořili jsme o tom s rodiči
- c) vím o této problematice od kamarádů
- d) z médií (televize, internet, noviny, časopisy, atd.)
- e) z jiných zdrojů (uved' ze kterých).....
- f) zažívám to doma

K odpovědi na otázku č. 6 mohli žáci využít šest navrhovaných možností. Možnost, že se o dané problematice učili ve vyučování nebo o ní alespoň hovořili, využilo 75 žáků, což je 56 % dotazovaných. Možnost, že o domácím násilí hovořili s rodiči označilo 16 žáků, což je 12 % dotazovaných. Od kamarádů se o domácím násilí dozvědělo 14 žáků, což je 10 % dotazovaných. Nejvíce dotázaných však uvedlo, že se o domácím násilí dozvěděli z médií (televize, internet, noviny, časopisy apod.) Jednalo se o 98 žáků, což je 73 % dotazovaných.

2 žáci, což činí 2% z celkového počtu 135, označili odpověď e), tedy, že se o domácím násilí dozvěděli z jiných zdrojů, kdy jedna dívka uvedla, že se o domácím násilí dozvěděla od příbuzných a jeden chlapec uvedl, že se to stalo jeho babičce. Zde bych uvedl, že e) využili pouze 2 žáci.

Z celkového počtu 135 respondentů uvedlo 5 žáků, že domácí násilí zažívají (v jednom případě zažívala) doma.

V grafu č. 9 je uveden přehled možností, kde se žáci mohli setkat s pojmem domácí násilí.

Graf 9 Přehled odpovědí žáků, kde se setkali s domácím násilím

Hodnoty získané odpověďmi na tuto otázku nám ukazují dvě důležité skutečnosti. První skutečností je fakt, že v oblasti domácího násilí mohou dobře působit média, která vysokým procentem dětí o domácím násilí informují. Abychom mohli tento výsledek hodnotit kladně, museli bychom znát odpověď dětí i na formu informovanosti (zda se jedná o cílenou prevenci, jak se domácímu násilí bránit, nebo jsou to informace pouze získané z „černých kronik“ televizních stanic, které jen konstatují, že zase došlo k domácímu násilí). Výzkum ukazuje i na tu skutečnost, že je poměrně vysoké procento odpovědí těch žáků, kteří jsou s problematikou domácího násilí seznamováni ve škole. A zde již musíme jednoznačně usuzovat, že jsou to vhodné informace směřující i k ochraně před domácím násilím.

Zarážející je však skutečnost, že 5 žáků uvedlo, že se s domácím násilím setkávají v rodině. Dá se říci, že jsou to pouze 4% z dotazovaného vzorku, ale i tak je to poměrně vysoké číslo. Bylo by určitě zajímavé a pro práci prospěšné vědět, jak je problém domácího násilí v těchto rodinách řešen.

Otázka č. 7

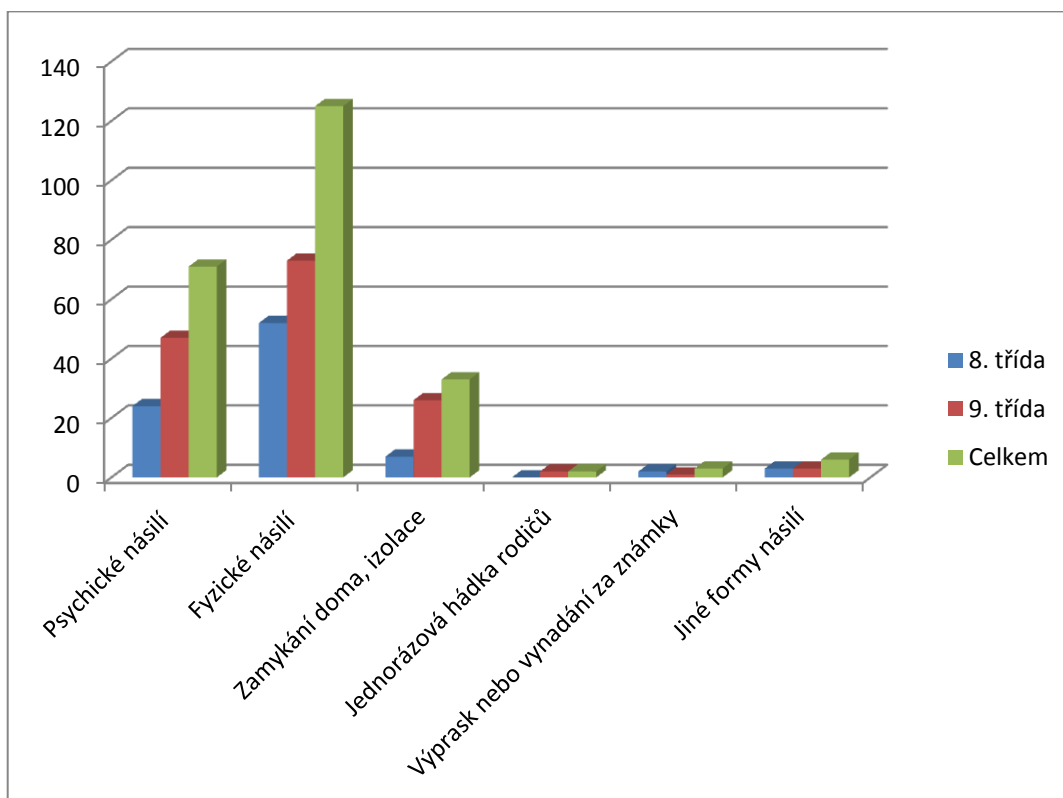
Co si pod pojmem „Domácí násilí“ představuješ?

- a) psychické násilí mezi rodiči nebo dětmi a rodiči (nadávky, urážky, ponižování, atd.),*
- b) fyzické násilí mezi rodiči nebo dětmi a rodiči (bití, facky, kopání, rány cizími předměty, atd.),*
- c) jiné formy násilí mezi osobami, které spolu žijí ve společné domácnosti (přerušování kontaktů s rodinou, kamarády, blízkými, zamykání doma a omezení volného pohybu, odebrání mobilního telefonu, atd.),*
- d) jednorázová slovní hádka mezi rodiči,*
- e) když dostanu od rodičů vynadáno nebo i výprask, že jsem donesl(a) špatné známky,*
- f) uveď jiné formy, kdy si myslíš, že by se mohlo jednat o „Domácí násilí“.*

Na otázku co si pod pojmem „Domácí násilí“ žáci představují, odpovědělo 24 žáků 8. tříd a 47 žáků 9. tříd, tedy celkově 71 žáků, že si představují pod tímto pojmem psychické násilí, 52 žáků 8. tříd a 73 žáků 9. tříd, celkově tedy 125 žáků, že si pod tímto pojmem představují fyzické násilí, 7 žáků 8. tříd a 26 žáků 9. tříd, celkem 33 žáků, že by pod tento pojem zařadilo např. omezení volného pohybu, přerušování kontaktu s rodinou – tedy izolaci. Při rozboru odpovědí na tuto otázku musím nejdříve uvést, že žáci měli možnost zvolit si i více odpovědí, než pouze jednu. Proto se také stalo, že znaky domácího násilí uvedené pod písmeny a) až c) byly vybrány celkově ve 229 případech. Z dotazníku však jednoznačně vyplývá, že pouze dva žáci devátých tříd by pod tento pojem zařadily jednorázovou hádku mezi rodiči (písm.d). Výprask, nebo domluvu (písm.e), by pod tento pojem zařadili 2 žáci 8. třídy a 1 žák 9. třídy, celkem 3 žáci. U těchto pěti žáků musím uvést, že oni ve svém dotazníku označili pouze jednu variantu domácího násilí, tedy dva žáci variantu pod písmenem d) a tři žáci variantu pod písmenem e). Variantu pod písm.f) využilo celkově šest žáků, kteří označili jiné formy domácího násilí, a to konkrétně, že domácí násilí může být, když se rodič rozzlobí, brutálně zmlátí své dítě, někoho zabije, nebo zamkne někoho doma. Zde mohu uvést, že šest žáků tedy označilo pouze variantu f). Jejich odpovědi ukazují, že ani

oni nedokážou jednoznačně rozlišit pojem domácího násilí. Proto se dá říci, že co je skutečným násilím, nerozpoznalo celkově pouze jedenáct dotazovaných žáků. Z toho vyplývá, že takřka 92 % dotázaných rozpozná, co je typickým domácím násilím. To je pro možnost další obrany dětí před ohrožením velice dobré zjištění. Největší četnost odpovědí žáků bylo u možností a) a b), tedy nejčastěji si představovali pod pojmem „Domácí násilí“ psychické nebo fyzické násilí.

V grafu č. 10 je zaznamenán přehled odpovědí na otázku, co si žáci představují pod pojmem domácí násilí, u této otázky mohli žáci označit více odpovědí.

Graf 10 Přehled odpovědí žáků v souvislosti s pojmem domácí násilí

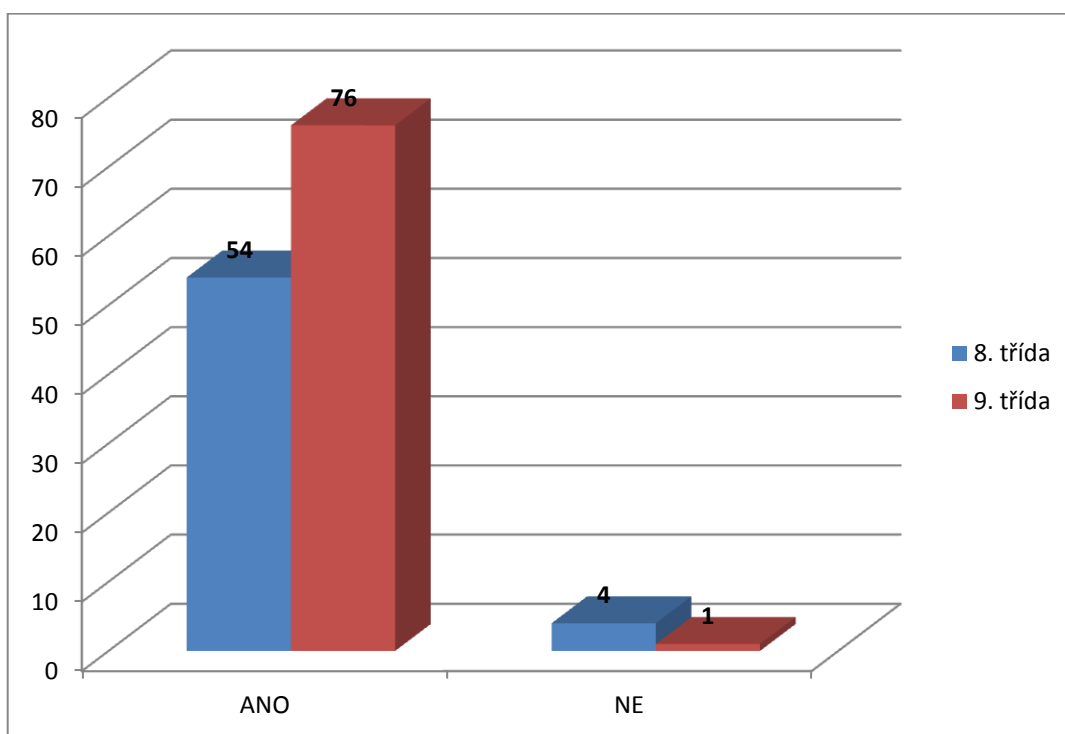
Otázka č. 8

Myslíš si, že by jsi rozpoznal(a), kdy se jedná o „Domácí násilí“?

a) ano

b) ne

Na výše uvedenou otázku 54 žáků 8. třídy a 76 žáků 9. třídy odpovědělo ano. Celkově odpovědělo 130 žáků ano, tedy, že by rozpoznali, kdy se jedná o domácí násilí 4 žáci 8. třídy a 1 žák 9. třídy, celkem 5 žáků odpovědělo ne, tedy, že by nerozpoznali situaci, kdy se jedná o domácí násilí. Z tohoto výsledku můžeme usoudit, že povědomí o domácím násilí mezi žáky 8. a 9. tříd základních škol je vysoké, neboť procentuální znalost domácího násilí mezi žáky je 96 %.

Graf 11 Počet respondentů, dle odpovědi na otázku č. 8

Otázka č. 9

Znáš některé instituce, které se zabývají pomocí obětem „Domácího násilí“?

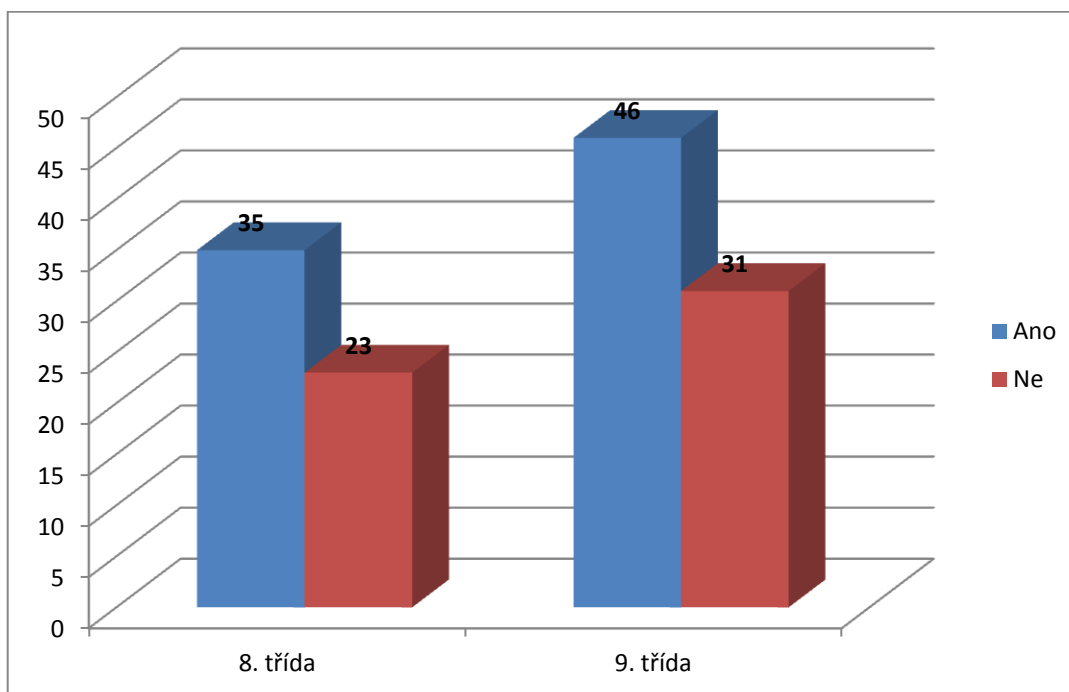
a) ano

b) ne

Na otázku znalosti institucí, které se zabývají domácím násilím odpovědělo 35 žáků 8. třídy, což je 43% dotazovaných a 46 žáků 9. třídy, což je 57% dotazovaných, že ano. Celkově odpovědělo ano 81 žáků, což je 60% dotazovaných. Dále 23 žáků 8. třídy, což je 43% dotazovaných a 31 žáků 9. třídy, což je 57% dotazovaných, odpovědělo, že ne. Celkem tedy z obou tříd nezná 54 žáků žádné instituce zabývající se domácím násilím, což je 40 % dotazovaných.

V dotazníku pak žáci nejčastěji uváděli instituce, jako jsou Linky důvěry, Linka bezpečí, Linka 112, Policie České republiky, v menším počtu byla uvedena sociální pracovnice, sociální úřad, výchovný poradce, lékař, psychiatr, Člověk v tísni apod.

V tabulce č. 12 je uveden přehled znalostí žáků, které se týkají institucí na pomoc obětem domácího násilí.

Graf 12 Přehled znalosti institucí na pomoc obětem domácího násilí

Otázka č. 10

Pokud by jsi se dozvěděl(a) o tom, že je někdo ohrožován „Domácím násilím“, komu by ses s tímto problémem svěřil(a)?

- a) rodičům
- b) sourozenci
- c) babičce, dědečkovi
- d) učiteli ve škole nebo výchovnému pracovníkovi
- e) policii
- f) lince bezpečí nebo podobné instituci
- g) nikomu
- h) ostatní (uveď jinou možnost)

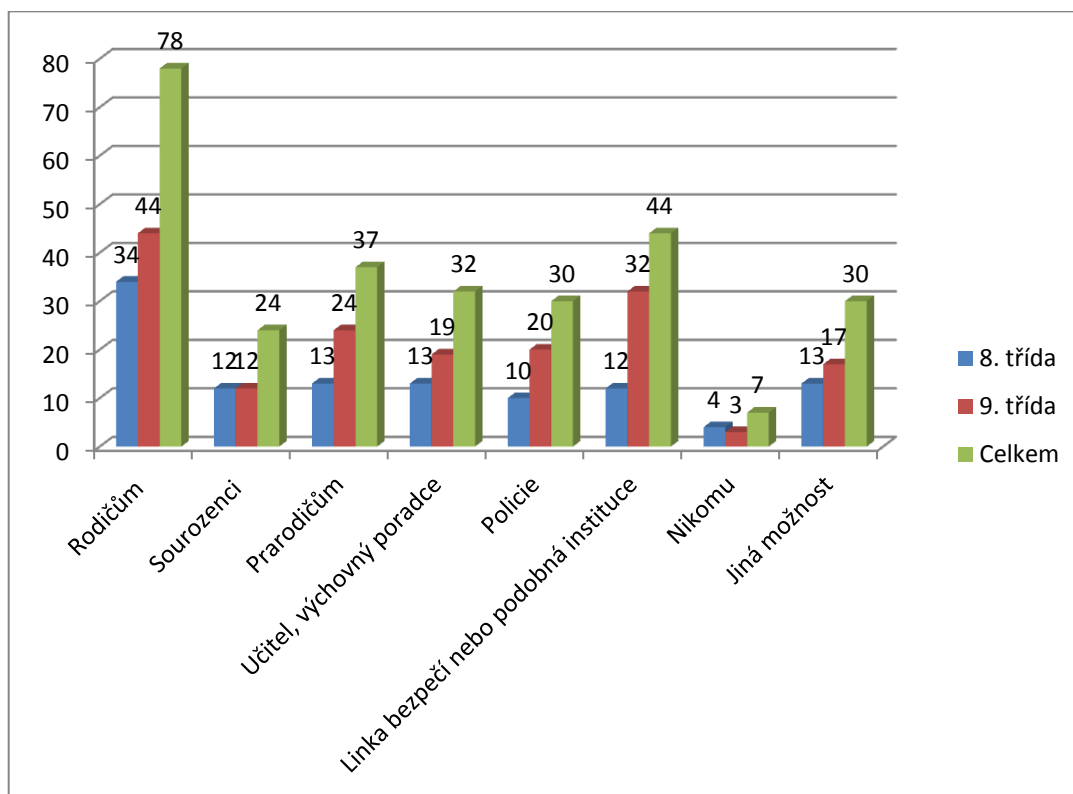
Na otázku, komu by se žáci svěřili, pokud by se dozvěděli, že je někdo ohrožován domácím násilím, mohli žáci označit více odpovědí. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že v 78 případech by se žáci svěřili s tímto problémem rodičům. Tuto možnost označilo 34 žáků z 8. tříd a 44 žáků z 9. tříd. Druhá nejčastější označená možnost byla Linka bezpečí nebo podobná instituce. Tuto možnost označilo celkem 44 žáků. Z tohoto počtu bylo 12 žáků 8. tříd a 32 žáků 9. tříd.

Třetí, nejčastěji označovanou odpovědí na danou otázku (37 žáků), byla odpověď c), tedy že se žáci svěří dědečkovi nebo babičce, tedy prarodičům. Dále by se žáci ve 32 případech svěřili učiteli nebo výchovnému poradci. Tuto možnost d) označilo 13 žáků 8. tříd a 19 žáků 9. tříd. Další v pořadí byla odpověď e), kdy by se žáci ve 30 případech svěřili policii. Tuto možnost označilo 10 žáků 8. tříd a 20 žáků 9. tříd. Svým sourozencům by se s problémem domácího násilí svěřilo celkově 24 žáků, jak uvedli v dotazníku označením odpovědi b). Z tohoto počtu se jednalo o 12 žáků 8. třídy a 12 žáků 9. třídy. Možnost g), že by se s tímto problémem nesvěřili nikomu, označilo celkem 7 žáků. Z tohoto počtu 4 žáci 8. třídy a 3 žáci 9. třídy.

Odpověď h) – ostatní, tedy jinou možnost, komu by se svěřili, označilo 30 žáků. Z toho 13 žáků 8. třídy a 17 žáků 9. třídy. V této možnosti mohli žáci napsat volnou formou

odpověď, kdy nejčastěji uváděli, že by se svěřili kamarádům a spolužákům. Jeden žák uvedl, že by zavolal do televize.

V grafu č. 13 jsou znázorněny četnosti odpovědí, dle možností.

Graf 13 Přehled odpovědí žáků, komu by se s domácím násilím svěřili

Výsledek odpovědí na tuto otázku ukazuje, že žáci osmých a devátých tříd mají větší důvěru ke svým rodičům, což je pochopitelné a i potěšitelné zjištění. Potěšující je i výsledek, že ve 44 případech žáci označili možnost řešení cestou Linky bezpečí, což svědčí o skutečnosti, že se žákům dostávají i potřebné informace o řešení těchto případů i cestou linek důvěry. Když však vezmeme v úvahu, že žáci celkově zvolili 282 druhů možností, komu by se svěřili, tak Linka bezpečí je sice druhá, ale procentuálně se jedná pouze o 16-ti procentní podíl. Informovanost dětí o existenci těchto linek by mohl být daleko větší.

Otázka č. 11

Uměl(a) by jsi využít nebo nebál(a) by jsi se využít pomoci těchto institucí (např. zatelefonovat, osobně oznámit atd.) nějaký případ „Domácího násilí“?

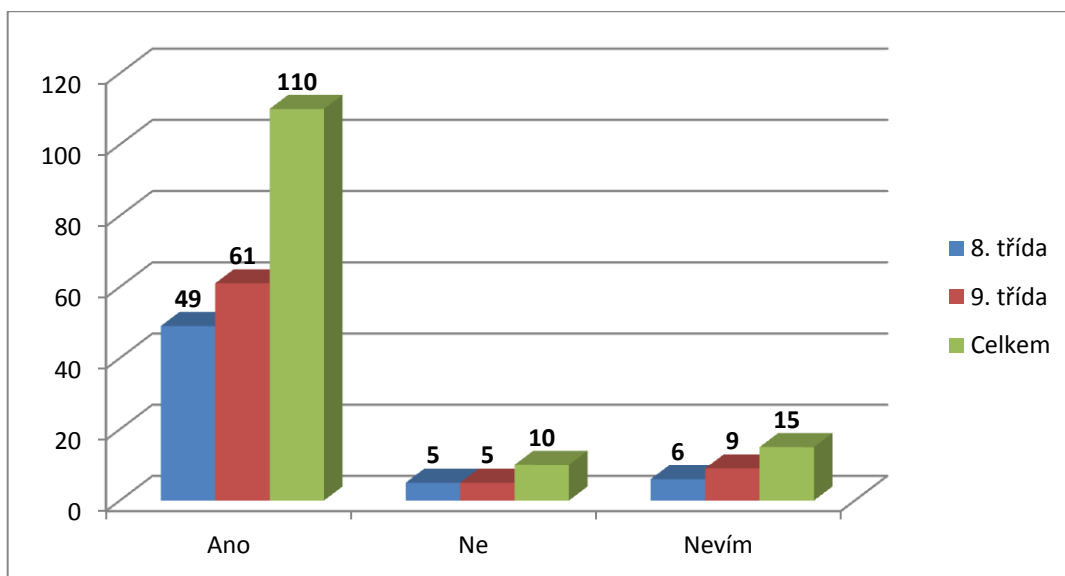
a) ano

b) ne

c) nevím

Z celkového počtu 135 respondentů odpovědělo na otázku, zda by uměli využít pomoci institucí, zabývajících se domácím násilím, 110 žáků (49 žáků z 8. třídy a 61 žáků z 9. třídy) ano, označením odpovědi a), 10 žáků (5 žáků z 8. třídy a 5 žáků z 9. třídy) označilo možnost b) ne, tedy, že by neuměli nebo by se báli využít pomoci jmenovaných institucí a 15 žáků (6 žáků z 8. třídy a 9 žáků z 9. třídy) uvedlo možnost c), tedy, že neví, zda by uměli, nebo se báli využít výše uvedeného.

V grafu č. 14 je uveden přehled odpovědí žáků na otázku č. 11, zda by uměli, nebo se nebáli využít institucí, zabývajících se problematikou domácího násilí.

Graf 14 Přehled odpovědí žáků, zda by uměli nebo by se nebáli

Otázka č. 12

Myslíš si, že závisí stupeň vzdělání na páčání domácího násilí?

a) ano

b) ne

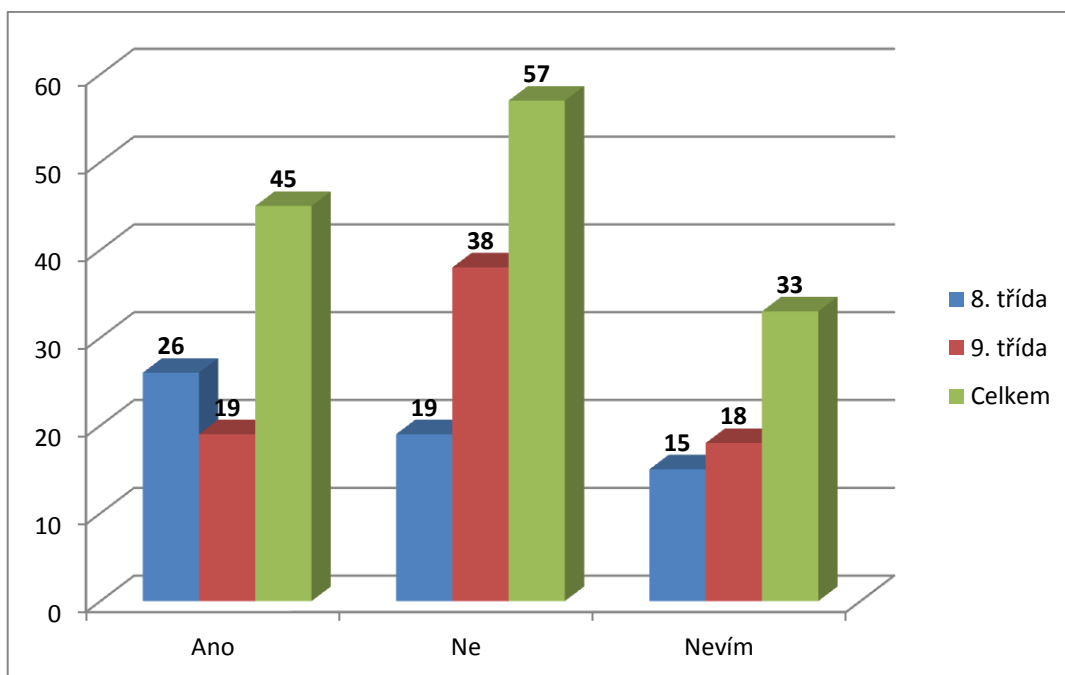
c) nevím

Na otázku, zda si žáci myslí, že stupeň dosaženého vzdělání závisí na páčání domácího násilí, označilo odpověď a) a tudíž si myslí, že stupeň dosaženého vzdělání závisí na páčání domácího násilí celkem 45 žáků. Z tohoto počtu 26 žáků 8. třídy a 19 žáků 9. třídy.

Odpověď b), tedy že dosažené vzdělání nemá vliv na páčání domácího násilí, označilo celkem 57 žáků. Z toho 19 žáků 8. třídy a 38 žáků 9. třídy.

Odpověď c), tedy, že žáci neví, zda má stupeň vzdělání vliv na páčání domácího násilí, volilo celkem 33 žáků. Z toho 15 žáků 8. třídy a 18 žáků z 9. třídy.

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že 42% dotazovaných žáků si myslí, že na páčání domácího násilí nemá vliv stupeň dosaženého vzdělání, 33% žáků se domnívá, že vzdělání na domácí násilí vliv má a 25% žáků neví, zda má stupeň dosaženého vzdělání vliv na páčání domácího násilí.

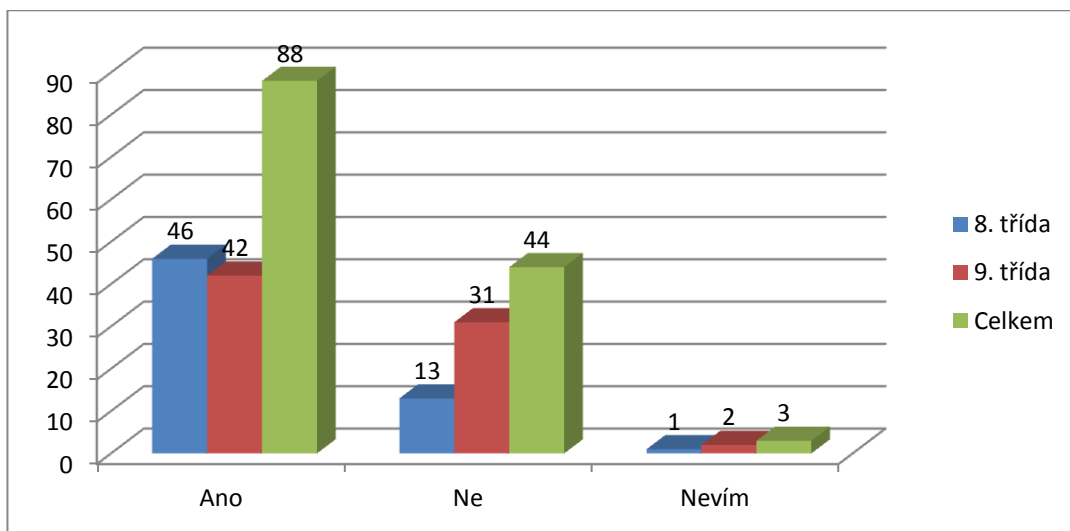
Graf 15 Přehled odpovědí žáků, zda stupeň dosaženého

Otázka č. 13

Napiš stručně, co by jsi se chtěl(a) dozvědět o problematice „Domácího násilí“, zda by jsi přivítal(a) přednášku a toto téma apod.

Na uvedenou otázku odpovědělo celkem 88 žáků, což činí 65%, že by se chtělo dozvědět více o domácím násilí a přivítalo by přednášku s tématem domácího násilí. Z tohoto počtu takto odpovědělo 46 žáků 8. třídy a 42 žáků 9. třídy. Dále celkově 44 žáků, což činí 33%, odpovědělo, že nemá zájem se dozvědět více o této problematice. Z tohoto počtu se jednalo o 13 žáků 8. třídy a 31 žáků 9. třídy a 3 žáci, což činí 2%, na tuto otázku odpověděli, že neví, zda se chtějí o dané problematice dozvědět více. Jednalo se o 1 žáka 8. třídy a 2 žáky 9. třídy.

Žáci, kteří se chtěli dozvědět více o problematice domácího násilí, mají například zájem vědět, zda je čin trestán vězením nebo pokutou, zda by dotyčná oběť (v daném případě dítě) byla odebrána rodičům, jak jsou potrestáni pachatelé domácího násilí, čeho jsou dospělí nebo děti v domácím násilí schopni. Dále by žáky zajímaly otázky agresivity spojené s domácím násilím. Některé žáky by rovněž zajímalo, jaké jsou počátky domácího násilí, jak je rozpoznat, nebo jak se projevují. V neposlední řadě se rovněž žáci dotazovali, jak případné domácí násilí řešit a na koho se obrátit o pomoc.

Graf 16 Odpovědi žáků, zda by přivítali přednášku

Odpovědi na tuto otázku ukazují, že 65 % žáků by přivítalo další vzdělávání v oblasti domácího násilí. Zajímavé jsou i oblasti, kde by chtěli získat další informace.

8.4 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Jak jsem již uvedl v úvodu praktické části diplomové práce, pro možnosti hledání zlepšení pomoci dětem ohrožených domácím násilím jsem si stanovil tři hypotézy. Nyní bych provedl vyhodnocení, zda se moje hypotézy výzkumem potvrdily nebo vyvrátily.

V prvním případě se jednalo o hypotézu, která předpokládala, že děti rozpoznají znaky domácího násilí. Stanovená hypotéza se potvrdila především výsledky, které jsem získal pomocí odpovědí na otázky č. 7 a č. 8, kdy 96 % žáků uvedlo, že ví, co je to domácí násilí a následně v následující otázce, na praktických příkladech, uvedlo správné označení domácího násilí 92 % dotázaných.

Ve druhém případě jsem vytýčil hypotézu týkající se informovanosti dětí o institucích zabývajících se poskytováním pomoci obětem domácího násilí.

Na otázku znalosti institucí, které se zabývají domácím násilím odpovědělo 35 žáků 8. třídy, což je 43 % dotazovaných a 46 žáků 9. třídy, což je 57 % dotazovaných, že ano. Celkově odpovědělo ano 81 žáků, což je 60 % dotazovaných. Dále 23 žáků 8. třídy, což je 43 % dotazovaných a 31 žáků 9. třídy, což je 57 % dotazovaných, odpovědělo, že ne. Celkem tedy z obou tříd nezná 54 žáků žádné instituce zabývající se domácím násilím, což je 40 % dotazovaných. V dotazníku pak žáci nejčastěji uváděli instituce, jako jsou Linky důvěry, Linka bezpečí, Linka 112, Policie České republiky, v menším počtu byla uvedena sociální pracovnice, sociální úřad, výchovný poradce, lékař, psychiatr, člověk v tísní apod.

Analýzou získaných dat je zřejmé, že stanovená hypotéza H2 se nepotvrdila a většina dotázaných respondentů zná alespoň některé instituce zabývající se poskytováním pomoci obětem domácího násilí.

Přesto však výzkum ukázal, že až 40 % dotázaných dětí nezná příslušné instituce (a to je poměrně vysoké procento). Toto zjištění jednoznačně ukazuje na skutečnost, že by se informovanost v této oblasti měla značně zlepšit.

Z dotazníkového šetření byly k této hypotéze zjištěny rozporuplné výsledky a proto je i trošku komplikované vyhodnocení třetí hypotézy, zda děti vědí o možnostech pomoci v případě výskytu domácího násilí u nich v rodině a vědí, jak pomoci využít. V otázce č. 11

sice žáci uvádí, že by dokázali využít příslušných institucí, ale v předchozí otázce se spíš přikláněli k tomu, že by se svěřovali rodičům, sourozencům a prarodičům, takže organizace, které řeší problém domácího násilí, využili ke svým odpovědím procentuálně méně. Přesto si myslím, že výsledek ukazuje, že děti by dokázaly případ domácího násilí uspokojivě řešit, takže i tato hypotéza byla potvrzena.

ZÁVĚR

Jak vyplývá již z názvu mé diplomové práce, je hlavním jejím cílem nastínit možnosti pomoci dítěti jako oběti domácího násilí, tedy vytvořit ucelený přehled institucí, které se právě touto problematikou zabývají.

Tohoto cíle jsem se snažil dosáhnout jak v teoretické, tak i v praktické části. V teoretické části jsem nejdříve vysvětlil základní pojmy a klíčová slova, jako dítě, vývoj dítěte, rodina, domácí násilí, znaky, formy a cyklus domácího násilí. Popsal jsem možné psychologické důsledky domácího násilí. Tato teoretická část práce sloužila k vytvoření uceleného přehledu všech souvislostí, které mohou negativně působit na dítě ohrožené domácím násilím. K dosažení cíle – „přiblížit pomoc ohroženému dítěti“, slouží především kapitola 4, kde popisuji systém státních i nestátních organizací, které se ohroženému dítěti snaží jeho obtížnou životní situaci pomoc zvládnout a usnadnit. Tyto organizace pouze nejmenuji, ale snažím se popsat i jejich činnost, abych vytvořil přehled, s jakým konkrétním problémem se na konkrétní organizaci klient může obrátit a jakou pomoc jednotlivé organizace mohou klientům nabídnout a poskytnout. V závěru teoretické části pak popisuji, jak je prováděna (nebo by spíše měla být prováděna) preventivní činnost směřující ke snížení rizika vzniku domácího násilí, a to především směrem k ohroženému dítěti. Nyní jsem použil i slova „nebo by spíše měla být prováděna“. Tímto chci říci, a ve své práci to také dokazuji, že ne všechna opatření, která jsou v různých vládních a ministerských prohlášeních zakotvena, jsou pak v praxi realizována. A ať je tato nečinnost zaviněna selháním lidského faktoru nebo třeba nepříznivou finanční situací státu, tak je to vždy velká škoda, protože tím se preventivní činnost na úseku boje proti domácímu násilí silně oslabuje.

V praktické části diplomové práce jsem pak stanovil hypotézy výzkumu, které navazují na teoretickou část. V teoretické části jsem vytvořil přehled organizací, které mohou ohroženému dítěti pomoci. V praktické části jsem chtěl zjistit, zda dítě dokáže rozpoznat domácí násilí, zda zná organizace, které se pomocí ohroženým dětem zabývají a zda i dítě alespoň orientačně dokáže určit, jak si případnou pomoc před ohrožením domácím násilím dokáže zajistit. Domnívám se, že i praktická část diplomové práce byla splněna. Výzkumem jsem zjistil, že 96 % dotazovaných žáků dokáže rozpoznat domácí násilí, že 81 žáků ví, kde by se snažili získat pomoc při řešení domácího násilí. Pro další zlepšení činnosti všech

organizací nabízejících pomoc při řešení domácího násilí slouží i třetí zjištěná skutečnost, že 40 % dotazovaných žáků přesně neví, které organizace dokážou nejlépe vyřešit případy domácího násilí. Výzkumem se tedy sice nepotvrdila moje hypotéza č. 2, že žáci neznají instituce zabývající se pomoci ohrožený dětem, protože 60 % dětí uvedlo, že tyto instituce zná. Přesto se ale domnívám, že 40 % dětí, které neví, které instituce by jim dovedly pomoci, je velmi vysoké a jejich informovanost by se měla v této oblasti v každém případě zlepšit.

Pro zlepšení činnosti těchto organizací může sloužit i to, že žáci mají velký zájem získávat další informace k problematice domácího násilí. Tato skutečnost je obrovským příslibem pro další budoucnost v boji proti domácímu násilí, protože pokud budou mladí lidé objektivně informováni o nebezpečnosti páchaní domácího násilí, mohlo by to zcela určitě vést k postupnému zlepšování celé situace v dané problematice.

Závěrem lze konstatovat, že v České republice je sice poměrně dobře propracovaný systém státních i nestátních organizací, které mají za úkol pomáhat dětem ohroženým domácí násilím. Tento systém si klade za cíl působit i v preventivní činnosti. Aby byl ale systém ještě účinnější, je zapotřebí, aby veřejnost byla o možné pomoci daleko lépe informována. Zlepšení této situace se odvíjí a je závislá, mimo jiné, i od finančních možností státu. Pokud má ale stát zájem, aby již nedocházelo k těm nejtragičtějším případům ohrožených dětí domácími násilím, tak by v této oblasti zcela rozhodně neměl šetřit finančními prostředky. Domnívám se, že tento výzkum může pomoc organizacím, které mají snahu dětem pomáhat, aby lépe poznaly, jak zlepšit jejich osvětovou činnost, aby je ohrožené děti dokázaly lépe kontaktovat. Diplomovou práci může využít nejen Policie České republiky při své preventivní činnosti, ale rovněž tak pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí sociálních úřadů, ale i neziskové organizace a občanská sdružení, zabývající se touto problematikou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BEDNÁŘOVÁ, Zdena, MACKOVÁ, Kateřina, WÜNSCHOVÁ, Petra, BLÁHOVÁ, Kateřina. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Acorus. Praha 2009, 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
- BENTOVIM, Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vydání, Grada Publishing, spol. s r.o., Praha: 1998. 120 s. ISBN 80-7169-629-3.
- CONWAYOVÁ, L. Helen. *Domácí násilí*. 1. vydání. Praha: Albatros nakladatelství, a.s., 2007. 160 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
- GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana, KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, s.r.o., 2000. 104 s. ISBN 80-7021-416-3.
- HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, KROBOTOVÁ, Milena a kol. *Diplomové a závěrečné práce*. 1.vydání. Olomouc: UP v Olomouci, 2002. 117 s. ISBN 80-544-0458-3.
- CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Policie ČR, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku. Ministerstvo vnitra ČR – odbor personální práce a vzdělávání. 2. vydání Praha: 1998. 122 s.
- KRÁLÍKOVÁ, Marie, SINGEROVÁ-NEČESANÁ, Jarmila. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha: SPN, 1985. 99 s. ISBN 14-551-85.
- KITTLEROVÁ, Andrea. *Prevence kriminality mládeže – přednáška pro žáky 9. třídy základní školy*. Diplomová práce. Olomouc: 2010. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2010.
- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana, TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2008. 159 s., ISBN 978-80-86131-76-4.
- MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Galén, 1994. 216 s. ISBN 80-85824-06-X.

NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef, a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání, Praha: ASPI, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.

PRUNNER, Pavel, MIŇHOVÁ, Jana, KUBÍKOVÁ, Alena. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie pro učitele*. 3. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 1996. 92 s. ISBN 80-7043-204-7.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 468 s. ISBN 80-246-0956-8.

VYHNÁLKOVÁ, Lucie. *Trestní odpovědnost dětí a mladistvých*. Informační materiál preventivního projektu I. a II. díl, Praha: Odbor tisku a public relations Ministerstva vnitra, 2006.

ZOUBKOVÁ, Ivana, NIKL, Jaroslav, ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. 89 s. ISBN 80-7251-070-3.

Nová tvář prevence závislostí (ochrana mládeže). (brožura – není uveden rok vydání ani autor).

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 (usnesení vlády č. 925 ze dne 14. prosince 2011).

POUŽITÉ ZÁKONY

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

INTERNETOVÉ ZDROJE

Základy sociologie pro prváky. Dostupné na

http://www.vakobobri.cz/e107_files/public/zklady_sociologie_pro_prvnky.doc#_Toc153552718 [on-line 20.12.2011]

Stop násilí – legislativa. Dostupné na <http://www.stopnasili.cz/zeny/legislativa.html> [on-line 20.1.2012]

Prevence, systém, pojmy. Dostupné na

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm> [on-line 15.1.2012].

Kriminalita a delikvence – charakteristika. Dostupné na <http://www.icm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika> [on-line 15.9.2011].

Viktimologie. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Viktimologie> [on-line 17.10.2011].

Bílý kruh bezpečí. Dostupné na www.bilykruhbezpeci.cz [on-line 2.1.2012]

DONA linka. Dostupné na www.donalinka.cz [on-line 2.1.2012]

LINKA BEZPEČÍ. Dostupné na www.linkabezpeci.cz [on-line 2.1.2012]

ACORUS. Dostupné na www.acorus.cz [on-line 6.1.2012]

KOORDONA. Dostupné na www.koordona.cz [on-line 6.1.2012]

PERSEFONA. Dostupné na <http://www.persefona.cz/kdo-jsme.php> [on-line 6.12.2011]

KLOKÁNEK. Dostupné na http://www.klokanekbrno.cz/projekt_klokanek [on-line 6.12.2011]

CHARITA. Dostupné na <http://www.charita.cz/cinnost-v-cr/sluzby-socialni-prevence/> [on-line 11.11.2011]

CHARITA. Dostupné na <http://www.charitahb.cz/nase-sluzby/50.html> [on-line 11.11.2011]

SDRUŽENÍ LINKA BEZPEČÍ. Dostupné na www.sdruzenilinkabezpeci.cz[on-line 11.11.2011]

RUŽOVÁ LINKA BEZPEČÍ. Dostupné na <http://www.ruzovalinka.cz/helpline.htm>[on-line 11.11.2011]

ROSA. Dostupné na <http://www.rosa-os.cz/>[on-line 10.1.2012]

RUŽOVÁ LINKA BEZPEČÍ. Dostupné na <http://www.ruzovalinka.cz/helpline.htm>[on-line 11.11.2011]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BKB	–	Bílý kruh bezpečí
CHI	–	Child Helpline International
DN	–	domácí násilí
DAP	–	projekt o domácím zneužívání
IC	–	Intervenční centrum
MŠMT	–	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MV	–	Ministerstvo vnitra
MPSV	–	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSPOD	–	Oddělení sociálně právní ochrany dětí
PČR	–	Policie České republiky
PMS	–	Probační a mediační služby
Např.	–	například
Atd.	–	a tak dále
S.	–	strana
Kol.	–	kolektiv

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počet respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu- rozdělení dle pohlaví	65
Graf 2 Počet respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu- rozdělení dle tříd	66
Graf 3 Rozdělení žáků podle tříd a pohlaví	66
Graf 4 Rozdělení žáků podle úplnosti rodiny	67
Graf 5 Rozdělení žáků podle úplnosti rodin – rozděleno na chlapce a dívky	67
Graf 6 Rozdělení žáků podle místa bydliště	68
Graf 7 Rozdělení žáků podle místa bydliště – rozdělení na chlapce a dívky	68
Graf 8 Počet respondentů, dle odpovědí na otázku č. 5	69
Graf 9 Přehled odpovědí žáků, kde se setkali s domácím násilím	71
Graf 10 Přehled odpovědí žáků v souvislosti s pojmem domácí násilí	73
Graf 11 Počet respondentů, dle odpovědí na otázku č. 8	74
Graf 12 Přehled znalosti institucí na pomoc obětem domácího násilí	75
Graf 13 Přehled odpovědí žáků, komu by se s domácím násilím svěřili.....	77
Graf 14 Přehled odpovědí žáků, zda by uměli nebo by se nebáli.....	78
Graf 15 Přehled odpovědí žáků, zda stupeň dosaženého.....	79
Graf 16 Odpovědi žáků, zda by přivítali přednášku	80

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK K PROBLEMATICE „DOMÁCÍ NÁSILÍ“.

- 1) Jsi: a) chlapec b) dívka
- 2) Který ročník základní školy navštěvuješ? 8
- 3) Pocházíš z rodiny: a) úplné (oba rodiče)
b) neúplné (jeden rodič)
- 4) Bydlíš: a) ve městě b) na vesnici
- 5) Setkal (a) jsi se někdy s pojmem „Domácí násilí“?
a) ano
 b) ne
- 6) Jestli ano, tak kde jsi se s ním setkal(a)?
a) učili jsme se o tom při vyučování ve škole nebo jsme o tom alespoň někdy hovořili
b) hovořili jsme o tom s rodiči
c) vím o této problematice od kamarádů
d) z médií (televize, internet, noviny , časopisy, atd.)
e) z jiných zdrojů (uveď ze kterých)
.....
f) zažívám to doma
- 7) Co si pod pojmem „Domácí násilí“ představuješ?
a) psychické násilí mezi rodiči nebo dětmi a rodiči (nadávky, urážky, ponižování, atd.)
 b) fyzické násilí mezi rodiči nebo dětmi a rodiči (bití, facky, kopání, rány cizími předměty, atd.)
c) jiné formy násilí mezi osobami, které spolu žijí ve společné domácnosti (přerušení kontaktů s rodinou, kamarády, blízkými, zamykání doma a omezení volného pohybu, odebrání mobilního telefonu, atd.)
d) jednorázová slovní hádka mezi rodiči
e) když dostanuv rodičů vynadáno nebo i výprask, že jsem donesl(a) špatné znánky
f) uveď jiné formy, kdy si myslíš, že by se mohlo jednat o „Domácí násilí“
.....
.....
.....

8) Myslíš si, že by jsi rozpoznal(a), kdy se jedná o „Domácí násilí“?

- a) ano
- b) ne

9) Znáš některé instituce, které se zabývají pomocí obětem „Domácího násilí“?

- a) ano
- b) ne

.....
.....

10) Pokud by jsi se dozvěděl(a) o tom, že je někdo ohrožován „Domácím násilím“, komu by jsi se s tím problémem svěřil(a)?

- a) rodičům
- b) sourozenci
- c) babičce, dědečkovi
- d) učiteli ve škole nebo výchovnému pracovníkovi
- e) policii
- f) lince bezpečí nebo podobné instituci
- g) nikomu
- h) ostatní (uveď jinou možnost)

.....
.....

11) Uměl(a) by jsi využít nebo nebál(a) by jsi se využít pomoci těchto institucí (např. zatelefonovat, osobně oznámit atd.) nějaký případ „Domácího násilí“?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12) Myslíš si, že závisí stupeň vzdělání na páchání domácího násilí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13) Napiš stručně, co by jsi se chtěl(a) dozvědět o problematice „Domácího násilí“, zda by jsi přivítal(a) přednášku a toto téma apod.

.....
Přednáška ve škole
.....
.....

Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji mnoho úspěchů ve škole i v osobním životě !